

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

PESACH
-
REFLEXE JEHO DUCHOVNÍHO VÝZNAMU

PESACH
-
REFLECTION OF HIS SPIRITUAL IMPACT

Vedoucí práce:
Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:
Jiří Sobek

2011

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád vyjádřil poděkování vedoucímu této bakalářské práce panu Mgr. Jiřímu Benešovi Th.D. za vstřícnou trpělivost při vedení a poskytnutí odborných konzultací, stejně jako paní ThDr. Marii Roubalové Th.D. za poskytnutí nezměřitelných informací při dosavadním studiu.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce, pokud bude o ní projeven zájem, byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 12. července 2011

Jiří Sobek

ANOTACE

Bakalářská práce „Pesach - Reflexe jeho duchovního významu“ se dílčím způsobem zabývá svědectvím a událostmi přítomných i podmiňujících průběh ustanovení slaveného Pesachu v předbiblické, biblické i křesťanské výchozí tradici a vzájemným srovnáním se pokouší nalézt a zformulovat spojující jednotící duchovní i kulturní význam ve vývoji života jednotlivců i národů.

Abstract:

The bachelor's work „The Passover – the Reflection of Its Spiritual Meaning“ is partly dealing with the witness and events both contemporary and leading to the establishment of a celebration of the Passover in pre-biblical, biblical and Christian initial traditions. By their mutual comparison the work is an attempt to find and formulate a connecting unite spiritual and cultural meaning in the course of life of individuals and nations as well.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hospodin Bůh - Ježíš Kristus – Beránek – Krev – Pesach – Izrael – Egypt – Vyvedení –
Zpřítomňující - Smlouva – Velikonoce – Vzkříšení

KEYWORDS

The Lord God - Jesus Christ - Lamb - Blood – Passover – Israel – Egypt - Bringing out -
Actualisation - Covenant - Easter - Resurrection

OBSAH

OBSAH	5
SEZNAM ZKRATEK	6
ÚVODNÍ POJEDNÁNÍ.....	8
1. Religionistická reflexe svátku Pesach	11
1.1 Biblická reflexe svátku Pesach.....	15
1.2 Židovská reflexe svátku Pesach	18
2. Vliv svátku Pesach na duchovní vývoj židovského národa a Božího lidu	29
3. Pesach a křesťanské velikonoce – vliv na křesťanskou komunitu.....	36
ZÁVĚR	42
LITERATURA.....	44
SEZNAM PŘÍLOH.....	47
Příloha číslo 1.....	48
Příloha číslo 2.....	50
Příloha číslo 3.....	51
RESUMÉ	53

SEZNAM ZKRATEK

Užité zkratky biblických a apokryfních knih

Zkratky biblických knih a citace jsou uvedeny dle *Písma svatého Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* Českého ekumenického překladu (dále ČEP).

Starý zákon

SZ	Starý Zákon
Gn	První Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá Mojžíšova (Exodus)
Lv	Třetí Mojžíšova (Leviticus)
Nu	Čtvrtá Mojžíšova (Numeri)
Dt	Pátá Mojžíšova (Deuteronomium)
Joz	Jozue
1S	První Samuelova
2S	Druhá Samuelova
1Kr	První královská
2Kr	Druhá královská
1Pa	První paralipomenon (První letopisů)
2Pa	Druhá paralipomenon (Druhá letopisů)
Ezd	Ezdráš
Neh	Nehemjáš
Est	Ester
Ž	Žalmy
Kaz	Kazatel
Iz	Izajáš
Jr	Jeremjáš
Da	Daniel
Mi	Micheáš
Sf	Sofonjáš

Nový zákon

Nz	Nový Zákon
Mt	Matouš
Mk	Marek
L	Lukáš
J	Jan
Sk	Skutky apoštolské
1K	První list Korintským
2K	Druhý list Korintským
Ko	Koloským
Žd	Židům
1J	První list Janův
Zj	Zjevení Janovo

Ostatní užité zkratky

hebr.	hebrejsky
např.	například
srov.	srovnej
P.	Pesach
tj.	to jest
pl.	plurál
pozn.	poznámka
ř.	řecky
str.	strana

ÚVODNÍ POJEDNÁNÍ

Rámec ústředního tématu této práce - Pesach – reflexe jeho duchovního významu, je vymezen jejím názvem. Je vedená snahou vyložit vedle sebe předbiblické, biblické i křesťanské výchozí tradice (jak je předkládá dostupná odborná a v některých případech pro porovnání i neodborná literatura) a vzájemným srovnáním se pokusit nalézt a zformulovat spojující jednotící prvky jeho duchovního i kulturního významu v životě jednotlivců i národů. Neosobuje si postavení kritické studie. Daná problematika samozřejmě zahrnuje obsahově velké množství vzájemně navrstvených tematických celků a nelze ji proto v její celé šíři pojmut do následujících stránek. Tímto vyvstala potřeba naroubování větví událostí a skutků obsažených a odžitých hluboko uvnitř minulých generací, aby se z vypsaneho textu a jmenovaných symbolů nestaly pouhopouhé odlesky bez vzájemných vztahů. A to vyvstává tím intenzivněji, když nám spolu s vědomím společného základu přijde především na mysl i jeho strůjce či jmenovatele, Hospodin Bůh. Vše co tvoří v okázalém mistrovství i eleganci je nám vodítkem z vybědnutí kultu zevního světa. Naší zpětnou odezvu vyjadřujeme náboženstvím.¹

Přirozená životodárnost a pravdivost písma nám vypráví (nikoliv plně odhaluje) svědectví neustálé Hospodinovy přítomnosti v jeho spasitelném jednání při všem lidu. Součástí tohoto úvodu je i stručné uvedení k danému tématu. Druhá kniha Mojžíšova se nazývá krátce a výstižně *Exodus*², vypráví o těžké službě lidu Izraele v Egyptě a vydává svědectví o jeho divuplném vysvobození. Hebrejsky je kniha označována druhým slovem, jímž začíná, *šemót*, tj. (dále tj.). „*Jména*“, totiž „*synů Izraelových*“³ *Ale Izraelci se rozplodili, až se to jimi*

¹ Náboženství je květem duchovní lásky k Bohu i lidem. Měla by být výrazem čistého lidství, vedoucího člověka ke schopnostem lásky, k uvědomění si jednotného původu lidstva, počátečního z Boha, a jednotného cíle lidstva, kotvícího v dosažení čistého duchovního lidství, které splyne s Bohem v Ctnosti, Dobru, Lásce a Moudrosti. Poznámka autora práce

² Tento název, v křesťanstvu mezinárodně užívaný, vychází z polatinštěného řeckého názvu *Exodos* neboli Vyjítí, totiž z Egypta. Vystihuje základní zvěst knihy, jak je zachycena zvláště v její první části. BIBLE, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona; Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 64.

³ BIBLE, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona; Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 64. vydal Zvon 1991

*hemžilo*⁴, *převalice se rozmnožili a byli velice zdatní; byla jich plná země* (Ex 1,1-7). Egypťané se začali izraelského lidu obávat a surovým způsobem ho ujařmovat a zotročovat⁵. Ukončení přes čtyři staletí nebo čtyři staletí trvajících nevolnictví hebrejského lidu v Egyptě⁶ vyvrcholuje v osobě Mojžíše, muže z rodu Lévi (Ex 6,16-20), jenž vyvádí Hospodinův a vlastně i svůj lid ze země útlaku⁷.

Faraon se samozřejmě nenechal snadno přesvědčit o existenci, moci, a síle Mojžíšova Boha, kterého odmítl uznat. Zatvrdil své srdce, zřejmě ani nemohl jednat jinak. Hospodin držel vládce Egypta v neoblomnosti, aby vyšly najevo neblahé důsledky svévolného jednání,⁸ jako výstraha i poučení budoucím. Faraónovo, v podstatě sebedestruktivní jednání

Toto jsou jména synů Izraelových, kteří přišli do Egypta s Jákobem; každý přišel se svou rodinou; Rúben, Šimeón, Lévi a Juda, Isachar, Zabulón a Benjamín, Dan a Neftalí, Gád a Ašer. Všechny, kdo vzešli z Jákobových beder, bylo sedmdesát. Josef už byl v Egyptě. Potom zemřel Josef a všichni jeho bratři i celé to pokolení.“ Ex 1,1-6

⁴ Odkaz na Gn 12,2-3

⁵ Avšak jakkoli jej ujařmovali, množil se a rozmáhal dále, takže měli z Izraelců hrůzu. Proto začali Egypťané Izraelce surově zotročovat Ex 1,12-13.

Egypťský král poručil hebrejským porodním bábám, z nichž jedna se jmenovala Šifra a druhá Púa; „Když budete pomáhat Hebrejkám při porodu a při porodu a při slehnutí zjistíte, že je to syn, usmrťte jej; bude-li to dcera, ať si je na živu.“ Ex 1,15-16

⁶ Abrahámův vnuk Jákob – Izrael vstupuje roku 582 po potopě se svými dvanácti syny do Egypta, kde setrvají v otroctví 430 let- přesně na den.

Hospodin v Gn 15,13 předpovídá vstup Jákoba s jeho syny do Egypta: „I řekl Hospodin Abramovi: >>Věď naprosto jistě, že tvoji potomci budou žít jako hosté v zemi, která nebude jejich, a budou tam pokořováni po čtyři sta let.<<“ Vstup do Egypta se odehrává ve sto třicátém roce Jákobova života, Gn 47,8-9 „Faraó se otázel Jákoba: >>Kolik je let tvého života? << Jákob mu odvětil: >>Dnů mého života je sto třicet let. << “ Odtud můžeme datovat počátek otroctví Izraele v Egyptě, neboť v souvislosti s tím faraó vyslýchá Jákobovy syny a oni mu dávají jednoznačnou odpověď, Gn 47,3 „Faraó se otázel jeho bratrů: >>Jaké je vaše zaměstnání?<< Oni mu odvětili:>>Tvoji otroci jsou pastýři ovcí stejně jako naši otcové.<<“ Je-li Jákobovi při vstupu do Egypta 130 let, musí se nutně psát rok 582 po potopě. Otroctví v Egyptě trvalo přesně 430 let, Ex 12,41 „Když uplynulo čtyři sta třicet let, přesně na den, vyšly všechny oddíly Hospodinovy z egyptské země.“ Ladislav Moučka Posvátná Geometrie aneb Zrození Hvězdy str. 41. a 23. nakladatelství Půdorys 1996

Podle Gn 15,13-16 (srov. Sk 7,6) prý otroctví v >>zemi cizí<<trvalo 400 let (čtyři generace), Adolf Novotný Biblický slovník str. 146, Kalich 1956

⁷ Hospodin dále řekl: „Dobře jsem viděl ujařmení svého lidu, který je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpění pro *bezohlednost* jeho pohaněčů. Znáám jeho bolesti. Sestoupil jsem, abych jej vysvobodil z moci Egypta a vyvedl jej z oné země do země dobré a prostorné, do země oplývající mlékem a medem, na místo Kenaanců, Chetejců, Emorejců, Perizejců, Chivejců a Jebúsejců. Věřu, úpění Izraelců dolehlo nyní ke mně. Viděl jsem útlak, jak je Egypťané utlačují. Nuže pojď, pošlu tě k faraónovi a vyvedeš můj lid, Izraelce, z Egypta.“ Ex 3,7-10

⁸ „Vím, že vám egyptský král nedovolí jít, leda z donucení. Proto vztáhnu ruku a budu bít Egypt všemožnými svými divy, které učiním uprostřed něho. Potom vás propustí.“ Ex 3,19-20

Srdce faraónovo se však zatvrdilo a neposlechl je, jak Hospodin předpověděl. Ex 7,13

a zatvrzelost uvádí na Egypt pohromy s katastrofálními následky. Postupně se vzedme deset neúprosně se stupňujících zhoubných znamení Hospodinovy moci.⁹

Ještě před dopadem nejtvrdší rány, je do textu detailního popisu egyptských pohrom vloženo Hospodinovo ustanovení hodu beránka, velikonočního beránka (Pesach Ex 12,1-28). Jedná se o jednu z nejdůležitějších a nejvýznamnějších (nejen) Izraelských slavností. Poslední rána (smrt prvorozených Ex 12,29-30) pro Egypt znamená skutečně smrtelnou zhoubu, jak fyzickou tak spirituální.¹⁰ Teprve poté, se faraon uvolí propustit Izraelce z otroctví.¹¹ Obyvatelé Egypta ze strachu před smrtí naléhají na Izraelce, aby co nejdříve odešli. „*Lid tedy vzal těsto ještě nevykynuté, zabalil díže do plášťů a nesl na ramenou*“ (Ex 12,34). Noc pesachu je nazvána „nocí bdění“. Dle Bible: „*Byla to noc jejich bdění pro Hospodina, když je vyváděl z egyptské země. Tato noc je všem synům Izraele pro všechna pokolení nocí bdění pro Hospodina*“ (Ex 12,42). Děti Izraele Byly osvobozeny z Egypta zásluhou čtyř věcí, jež dodržovaly: neměnily svá jména a svůj jazyk, nikoho neudávaly a nepřestaly dodržovat obřizku. (Midraš Šocher Tóv 114)¹² Událost slavného vyjití z Egypta (z hrobu),¹³ dalece přesahující rámec dějinného a duchovního vývoje jednoho národa je korunována překročením Rákosového (Rudého) moře a vstoupením do pouště.

⁹ Zkažení vod, vody v Nilu jsou proměněny v Krev; Žáby; Komáři; Mouchy; Dobytčí mor; Vředy; Krupobití; Kobylky; Tři dny temnoty; Smrt prvorozených;

¹⁰ Zasáhne Egypt nejtvrději, až k samým kořenům jeho existence; Nový překlad Písma svatého Starý Zákon Překlad s výkladem svazek 2. Exodus – Leviticus Kalich 1975 str. 70.

Právě prvorozenec byl zodpovědný za vykonávání rituálů, které zajišťovaly zemřelým postavení v posmrtném životě – což byla základní naděje staré egyptské společnosti. Přání smrti nejstaršího reáliemi biblických zemí – editor profesor Barry J. Beitzel česky vydala Fortuna Libri 2007 z anglického originálu Biblica – The Bible Atlas str. 145.

¹¹ Ještě v noci povolal Mojžíše a Árona a řekl: „Seberte se a odejděte z mého lidu, vy i Izraelci. Jděte, služte Hospodinu jak jste žádali.“ Ex 12,31

¹² Marc Stern Svátky v životě Židů Z německého originálu Gelebte jüdische Feste vydaného 1999 přeložila Alena Smutná vydal Vyšehrad 2002 str. 165

¹³ „Místo odkud Bůh vysvobozujeje Egypt. Egyptané nazývali svou zemi „Chrám duše Ptahovy“Ptah byl zpodobňován jako mumie a v Egyptě bylo vše, co mu patřilo, zasvěceno smrti. Egypt je náboženské prostředí (chrám), kde vládne smrt. Jinými slovy: Egypt je jeden velký hrob. Z Egypta (hrobu) se proto nikdo nemohl dostat ven jinak než zmrtvýchvstáním. Izrael, který se odmítá podříditi náboženským představám Egypta, pojmenovává Egypt podle zkušenosti, kterou v Egyptě měl, hebrejským slovem *micrajim*. Jde o gramatický duál podstatného jména „sevření“. Všechna označení Egypta (*chrám Ptahovy duše, země dvojího sevření, dům otroctví, tavící pec*) zřetelně naznačují, že název „Egypt“ nelze chápat jako pouhé geografikum. *Micrajim* je obecným označením stavu / spíše než místa) dvojího (tedy absolutního a existenciálního) ohrožení (nebezpečí)“. Jiří Beneš Desítka aneb Deset slov o Bohu a člověku str. 60. a 61. vydal Návrat domů 2008

1. Religionistická reflexe svátku Pesach

Odkrývat tajemství z jednotlivých vrstev historické skutečnosti a přitom uchopit i uspokojivě objasnit jejich význam je i dnes úloha poměrně nelehká. Snažíme se co nejvěrněji a srozumitelně zpřítomnit starobylé texty (vyprávění) v živých podivuhodných obrazech sestupu Božích milostí působících jako zjevení v běhu lidského života. Nejinak tomu je v čase, kdy se země otvírá a počíná dýchat, v čase jara, v čase spásně dějinné velké noci, v čase Pesachu. Nebeský zjev pronikl prostor země, dotkl se jí a sestoupil do ní. Tento děj se stává mezníkem zemského vývoje a řádem i silou moudrosti národnostního sebevědomí na základě empirického poznání získaného osobní zkušeností. Přijměme tedy „pozvání do velkého příběhu“¹⁴.

V mnoha jazycích znamená pesach nebo pascha velikonoce, někde samotného velikonočního beránka. Jan Heller připomíná, že „pochází samozřejmě“ z hebrejštiny. Tam také označuje obojí, jak svátek, tak i beránka. Několikrát se v bibli říká dokonce „*zabít pesach*“ místo „zabít beránka“ (Ex 12,21 Ezd 6,20 30,15. 35,1.6.11). Podstatné jméno *pesach* souvisí zřetelně se slovesem¹⁵ *pásach*, které je s malými obměnami doloženo i v akkadštině a v mimobiblické hebrejštině vesměs ve významu být chromý, zchromnout, kulhat, poskakovat.¹⁶ V aramejštině se užívalo „jednoho a též výrazu pro beránka a služebníka.“¹⁷ V zemích, kde komunikačním jazykem je arabština, se podobně znějícím slovem vyjadřuje vykloubení. Pro pojmenování zdravotního postižení, nebo jinak řečeno obyčejného kulhání, se v hebrejštině užívá jiného výrazu, který zní *cála'*. Setkáváme se s ním u postižení Jáкова (Gn 32,32) a stejně tak i při ovcích, jež zobrazují stav Izraelských (Mi 4,6 Sf 3,19). Ukazuje se, či nám z toho zřetelně vyplývá, že daným slovem *pásach*, se musí významově označovat nějaké jiné, osobitě zvláštní kulhání. Se slovesem *pásach*, se při

¹⁴ Pavel Filipi Pozvání k Naději kapitoly o Homiletice Hermeneutice a Exegesi str. 127. Kalich 2006

¹⁵ „Za nejvhodnější způsob překladu hebr. slovesa považuji (jsem si vědom určitého zjednodušení) přítomný čas. Jím je popisovaná látka aktualizována.... Hospodinovo jednání se sice děje v konkrétním historickém kontextu, ale současně se děje stále přítomně, s námi, zde a nyní“. Jiří Beneš Desítka aneb Deset slov o Bohu a člověku str. 59. vydal Návrat domů 2008

¹⁶ Jan Heller Tři svědkové str. 15. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

¹⁷ Adolf Novotný Biblický slovník str. 65, heslo Beránek Boží Kalich 1956

zkoumání textu Starého zákona potkáme jen sedmkrát.¹⁸ Ze všech těchto případů, pouze jedenkrát postihuje kulhání, jeví se na pohled obyčejně. Poukazuje se na chromého syna Jonatanova, Mifibozeta (2S 4,4). Zřejmě pokulhával natolik, že při chůzi vypadal, jakoby poskakoval. Z důvodu zřetelného poskočení či přeskočení, se označují ve čtyřech případech ta místa, kde se jedná o pomnutí Izraelských tím, že zhoubce (hubite) přeskakuje domy, jejichž veřeje jsou pomazány krví (Ex 12,13.23.27, Iz 31,5). Další místo nacházíme ve vyprávění příběhu proroka Elijáše a jeho zápasu na Karmelu, kde přibližuje poskakování Baalových proroků před jeho oltářem (1Kr 18,26) a v těsné souvislosti s tím vytýká Eliáš Izraelcům, že „kulhají na obě strany“ (tak Kraličtí), kdežto nový ekumenický překlad už má „poskakovat na obě strany“ (1Kr 18,21).¹⁹

Všechna doposud uvedená místa výskytu slovesa *pásach*, sledují ovšem svou vlastní cestu. Poukazující na skutečnosti, že šlo buď o poskakování z rozhodnutí vlastní vůle (poskakování Baalových kněží či nepravověrných Izraelců), nebo následkem zdravotního postižení (chromý Mifibozet). Ve znění textů Starého Zákona se vyskytuje i výraz „*pisseach*“²⁰ v oddíle, který předkládá vyprávění o „slepých a kulhavých“ při dobývání Jeruzalémských hradeb (2S 5,6.8). Vzhledem k následnému znění textu „*keré David z duše nenávidí*“ (2S 5,8) šlo zřejmě v životě před izraelského Jeruzaléma o činitele kultu, určité „poskakovače“ napodobující Baalovy proroky z 1Kr 18,26. Vědomě se tančilo i k počtě Hospodina. „Vzpomeňme na Davida a Míkol (2S 6.14.6). Hebrejské znění, tam užívá jiných výrazů, zřejmě záměrně, aby tak Davidův tanec odlišilo od pohanských obřadů“.²¹

Později jednotlivé rituály postupně splynuly a byly poté nově začleněny, pro připomínku velkého příběhu boží záchrany Izraele. Přes skutečnost božských hodnot a radostného poslání těchto svátků, není možné přehlédnout, že vnitřní síla každého jejich okamžiku byla draze vykoupena. „Označování příbytků krví (Ex 12,7), což by normálně znamenalo, že obyvatel domu podléhá zatracení, bylo Hebrejci použito k označení jejich domů během poslední

¹⁸ srov. Jan Heller Tři svědkové str. 15. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

¹⁹ Jan Heller Tři svědkové str. 16. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

²⁰ Toto podstatné jméno se obvykle nepřesně překládá jako kulhavý. Řecké znění přeložilo tento výraz vždycky stejně, a to slůvkem *chólos*, které znamená v řečtině chromý. Jan Heller Tři svědkové str. 16. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

²¹ Jan Heller Tři svědkové str. 17. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

egyptské rány. Dům byl poté ušetřen, zatím co nespravedlnost utlačovatelů obloukem padla na jejich vlastní hlavy“...²²

Nemálo badatelů přichází s tvrzením, že pravidla Paschy – neboli svátku nekvašených chlebů jsou vázány svými kořeny ještě v čase před exodem. Procházíme-li pozorně dějinami, shledáváme, že tomu tak nesporně může být. Před biblické rekonstrukce *pesachu* zůstávají v rovinách domněnek. Jsou badatelé domnívající se, že slavnost „*pesach* [od *pásach* = skákati, tančiti], má původ v nějakém prastarém obřadu, při němž Izraelci přeskakovali práh, když předtím u prahu obětovali“.²³

Jinde jednotlivé fáze měsíce včetně úplňkové noci (Země stojí mezi Sluncem a Měsícem, a ti jsou spolu v opozici) jitrily a stála jitří u všech národů bezbřehou fantazii. Opozice se rovná rejdu temných sil světa, které se shlukují v různých tvarech a projevech zla ke škodě všem. Mnozí poskakují v rytmu svých vzorů lačnicí po krvi. Krví obětí, jak zvířecích, tak lidských, se snaží upokojit ona zla. Do biblického podání²⁴ velikonočních slavností²⁵ je zřejmě začleněno vícero různých složek, které původně spolu bezprostředně nesouvisely. Za nejstarší lze svým způsobem považovat obřady pastevců²⁶ (srov. Biblický slovník heslo Fáze),²⁷ kteří si při jarním otvírání země a před odchodem se svými stády za novými

²² Biblica - Biblický Atlas – Putování sociálními a historickými reáliemi biblických zemí – editor profesor Barry J. Beitzel česky vydala Fortuna Libri 2007 z anglického originálu Biblica – The Bible Atlas str. 144.

²³ Adolf Novotný Biblický slovník str. 712. heslo Práh Vydal Kalich 1956

²⁴ „Dnešní znění textu je patrně z doby po babylónském zajetí.“ Nový překlad Písma svatého Starý Zákon Překlad s výkladem svazek 2. Exodus – Leviticus Kalich 1975 str. 73. Z hebrejského textu přeložila a výkladem opatřila Starozákonní překladatelská komise při synodní radě ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

²⁵ „Ustanovení hodu *velikonočního beránka* je dochováno v dvojí podobě: (Ex 12) zachycuje způsob dodnes zachovávaný židy, jak se časem ustálil v Jeruzalémě, kdežto (Dt 16) vychází z praxe severního Izraele, podnes udržované náboženskou obcí samaritánskou. Nový překlad Písma svatého Starý Zákon Překlad s výkladem svazek 2. Exodus – Leviticus Kalich 1975 str. 74. Z hebrejského textu přeložila a výkladem opatřila Starozákonní překladatelská komise při synodní radě ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

²⁶ Pesach původně slavili kočovní chovatelé ovcí a koz, později Izraelité, aby ochránili stáda před tím, než s nimi vyrazili na zimní pastvu do pouště. Obřad krve i pravidla, která stále platila (Ex 12,46b; Nu 9,12), kdy nesměla být paschálnímu zvířeti zlomena ani jedna kost, měla ochranný význam.

„Originally the Passover was celebrated by Iransien t breeders of sheep and goats, later by the Israelites, to secure protection for their flocks prior to leaving the desert winter pasture for cultivated regions (Rost). The rite of the blood (see above) as well as the regulation, which was later slili in force (Ex. 12: 46b; cf. Num. 9: 12), whereby no bone of the Passover animal was to be broken had an apotropaic significance.“ .“ Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover str. 170

²⁷ „[hebrejsky Pesach, aramejsky Pascha] znamená snad pominutí (Ex 12,21) nebo smíření. Prof. Hrozný objevil ve starokrétských nápisích jméno svatyně Pesachu. Toto jméno snad souvisí s akkadským *paschu* – uklidnit, smířit (bohy). Ale je dosud sporné, zda lze tak vysvětlit jméno izraelské slavnosti, jež byla Izraelci

pastvinami, chtěli zajistit ochranu a bezpečnou cestu. Při posvátné noci prvního jarního úplňku se slavil Pesach, hod beránka, upevňující vztahy obětníků s božstvy, chránící pak lidi i zvířata před početnými nástrahami. Sdíleným posvátným společenstvím při hostině se zajišťovala přízeň a dar nadpřirozených sil pro cestu. Krví měly být odvráceny plody zla a zhouby (srov. Ex 12,23). Beránek připravovaný k hodu, musel být vcelku pečen a přitom mu nesměly být zlámány kosti.²⁸ Zde, se nabízí orientace představující pospolitost, jež chrání před rozvrácením rodiny i stáda. Pokud možno, mělo být všechno maso snědono a nedojedené zbytky, se měly předat ohni ku spálení. Odstraněno mělo být též všechno, co podléhá zkáze, nebo mohlo by zkázu přivodit. Praktikována zřejmě byla i určitá úlitba krve, možná lépe řečeno jakési pozvání ke „smíření“ krví. Démoni, lačníci po krvi se uspokojili líznutím z krve obětovaného zvířete, jíž byly následně potřeny vstupní dveře. Tam, kde se nemůže démon napít krve zvenčí, „tam vejde a vybere si svou oběť, samozřejmě to nejlepší, tedy prvotinu rodiny čili prvorozeného. A připraví ho o život“.²⁹ Ve většině starověkých náboženství byla božstva považována za ovlivnitelná prostřednictvím lidských obětí. „Téměř všichni sousedé Izraelců a národové, s nimiž se dostali do styku, uctívali měsíční božstvo.“³⁰

Dle dosavadního podání se můžeme domnívat, že pásach zprvu symbolizoval jakýsi způsob „poskočení“. Později se s ním setkáváme ve významu označujícím nenormální způsob chůze; zdravotní omezení, postižení – být kulhavým, chromým. Dalším, co do obsahu naplnění jeho významu, je náboženský kultický tanec dotažený až do exaktického vytržení mysli. Otevřela se i předbiblická konstrukce slavení Pesachu, spočívající v uspokojování žádostivosti a smířování zla, prostřednictvím oběti včetně spolusdílení slavnostního hodu a odevzdáním úlitby krve. Ztotožněním se s obětovaným zvířetem, znamená ve staré symbolice, že se obětovaný i obětující stávají jedním tělem. Vyjadřují už určité příbuzenství, sounáležitost. Obětován byl takto vlastně jeden z členů rodiny. Jan Heller uvádí „zástupce

slavena na památku osvobození z Egypta. Zdá se, že to však byla původně lunární slavnost izraelských kočovných kmenů, závislá na prvním jarním úplňku. Snad šlo o obětování prvotin ze stád. Snad prvotiny dobytka měly nahradit prvorozeného v rodině, jak tomu nasvědčovalo spojení slavnosti s pobitím prvorozených egyptských.“ Adolf Novotný Biblický slovník str. 170. heslo Fáze Kalich 1956

²⁸ Předobraz naplnění písma konečné zástupné oběti v Ježíši Kristu (srov. J 19,31-37; Ex 12,46; Nu 9,12; Ž 34,21) poznámka autora práce

²⁹ Jan Heller Tři svědkové str. 18. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

³⁰ Adolf Novotný Biblický slovník str. 417. heslo Měsíc Kalich 1956

prvorozeného syna“.³¹ Vše konáno vlastně „preventivně“, proti představě narušení plynutí přirozeného řádu mající jinak za následek jak ohrožení lidských životů a vztahů tak i základních životních jistot a hodnot.

1. 1 Biblická reflexe svátku Pesach

V biblickém podání nenacházíme žádnou informaci o původním významu Pesachu.³² Ve značné části lidských dějin a způsobu uctívání Boha vystupuje do popředí spíše obava, strach. Bůh se nejeví mile či snad milujícím. Povětšinou, když Bůh vstupoval na scénu života, nebyl přijmán s radostí, spíše s otázkou; co se stane? kdo zemře? Jaký trest mám očekávat? Lze se snad domnívat či i říci, že lidé neočekávali žádnou Boží Lásku. Na druhou stranu je zřejmě pravdou, že zlo je poznáno nutností, jíž pravděpodobně člověk musí prožít, má-li vyvinout a poznat dobro.³³ Biblická podání, určitým způsobem demýtyzuje projevy a následky

³¹ Jan Heller Tři svědkové str. 31. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

Proti tomuto je uváděno: Předpoklad, že se původně jednalo o obětování prvorozeného, je nesprávný, protože za (1) podle Ex 22,28-29 a Lv 22,27 se prvorozená ovce, kráva nebo koza obětovala osmého dne, za (2) podle Ex 12,5 proto, že muselo být paschátní zvíře rok staré, za (3) protože se pravidla prvorozených v Ex 34,19, 20 a 13,11-13 spojují s požíváním macesu (Ex 34,18; 13,3-10), ale nikoliv s Paschou (Ex 34,25; 12,24-27a).

„ The assumption that the Passover was originally a sacrifice of the firstborn (G. Beer and others) is incorrect (1) because according to Exodus 22: 28-29 and Leviticus 22: 27. the firstborn of the sheep, ox, and goat was 10 be offered on the eighth day, (2) because according 10 PC (Ex. 12: 5), the Passover animal had to be a year old, and (3) because the regulations about the firstborn in Exodus 34: 19, 20a and 13: I 1-13 are connected with the eating of *mazzot* (Ex. [34: 18]; 13: 3-10), but not with the Passover (Ex. [34: 25]; 12: 24-27a; Kutsch, Segal).“ Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover str. 170

³² V Bibli se nenachází žádná informace o původním významu obřadu Pesachu. Nenapoví ani samotný název, protože jeho etymologie nám není známá.

„Nothing is found in the Bible about the original meaning of the Passover rite. There is no clue in the name "Passover" (Heb. *pesah*) because its etymology is uncertain.“ Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover str. 170

³³ „Obětování obětních beránků a posvěcené násilí jsou nejlepším možným převlekem pro zlo. Můžeme se soustředit na zlo kolem nás a nevídat si zla v nás. Lidé, kteří zlo páchají, ho jen velmi obtížně mohou rozeznat jako zlo. Jak Pavel moudře říká: Satan (žalobce) na sebe brává podobu anděla světla (2K 11,14).

Dáváme vždycky přednost „zřejmému dobru“ uvnitř nepochopeného světa, ke kterému se vztahujeme. Tvoje násilí je vždycky špatné a zlé. Moje je vždy nutné a dobré.

Richard Rohr Skryté věci Z anglického originálu THINGS HIDDEN, SCRIPTURE AS SPIRITUALITY vydaného

rozběsněných nezřízených živlů a pohrom např. (Gn 7,19-24) a pro tuto konkrétní práci lépe vystihující Ex 12. Nesetkáváme se v těchto místech s žádným záludným démonem, nýbrž se samotným Hospodinem a projevem jeho spravedlnosti postihující Egypt za prohospodařené dobro, jako bylo zabíjení izraelských chlapců (Ex 1,22), neústupnost při propuštění Izraele (Ex 10,27-29, Ex 11,9). Veškeré dění má tedy pravou příčinu v Božím soudu, a ne v nekontrolovatelné svévoli zloduchů. „To má samozřejmě velký význam pro Izraele i pro nás. Znamená to, že svět, ve kterém žijeme, není rejdištěm démonů a temných sil náhody a zhouby. Vládne nad ním Boží spravedlnost a Boží řád, který Bůh obnovuje... Proto se říká výslovně, že prvorozené postihne Hospodin sám (Ex 11,4 12,12), nebo jeho „zhoubce“ (Ex 12,23, srovnej (dále srov.). anděl zhoubce v 2S 24,16n., 1Pa 21,15, 2Kr 19,35, srov. v NZ Žd 11,28). Nejde o démona, který by si dělal co chce, nýbrž o Božího posla, kterého má Hospodin zcela pod svou mocí.³⁴ Setkáváme se zde již s Bohem, nejen jako s pouhým předmětem víry v jeho existenci, ale hlavně s Bohem živým všudypřítomným, slyšícím, z mocí jednajícím a vysvobozujícím. Zahaluje nepřátele temnotou a v pokoji zanechává ty, kdož k němu přilnuli. Z kultického poskakování a zdravotního poškození (chromá chůze) se dostáváme „už jen k přeskočení, tedy z postižení k pominutí“.³⁵ V důsledku Božího řízení, míjí zhoubce ty, kdož se přiznávají k Hospodinu otevřeně a veřejně, pomazáním svých veřejí, krví beránka (Ex 12,13 a Ex 12,23³⁶). Stalo se přesně to, co Hospodin předem oznámil. Egypt zasáhl Boží soud spravedlivou odplatou. Pro Izrael tatáž, znamená Boží omilostnění. Slovo pesach je zde v postavení nového rozměru a významu. Vykryštovalo v náplni Božího omilostnění při Božím soudu, v nový symbol. „Stává se výrazem pro Boží milost v času soudu, pro milost, která je v těžišti celé biblické zvěsti.“³⁷ Pesach, již tedy neznamená oběť ve spojení s účinky magických rituálů a zjitřelé fantazie. Znamení krve naplňuje a zpřítomňuje Hospodinovy božské síly a vysvobozující moc po všechny časy. Je zde

nakladatelství St. Anthony Messenger Press, Cincinnati, Ohio přeložil Josef Jelínek str.144. vydalo nakladatelství Cesta 2009

³⁴ Jan Heller Tři svědkové str. 19. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

³⁵ Jan Heller Tři svědkové str. 19. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

³⁶ Zhoubce, hebr. *mašchit* [Ex 12,23; 1S 13,17; Iz 54,16; Jr 6,28; 22,7, Záhubce], nejčastěji tvar slovesa *š-d-d* [= jednati násilně, zpustošiti], tedy pustošitel Adolf Novotný Biblický slovník str. 1299. heslo Zhoubce Kalich 1956

³⁷ Jan Heller Tři svědkové str. 19. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

vyjádřením a znamením živé víry. Krev, jakožto životodárná tekutina stává se znamením víry a pečeti smlouvy. „Slůvko znamení v (Ex 12,13) hebr. *ót*, je totéž jako výraz pro jiná znamení smlouvy, jako je duha v (Gn 9,13), nebo obřízka v (Gn 17,11). Jakoby tu Izraelci byli už v předjímce skropení krví smlouvy, kterou je pak pod Sinajem pokropil Mojžíš (Ex 24,8).³⁸ Křesťan si k tomu připomene 1K 5,7: „*Beránek náš velikonoční (ř. pascha) za nás je obětován, Kristus.*“³⁹ Prolitou, očišťující krev zde, nelze vnímat v kontextu magicko – mýtického pojetí či návratu k modlářskému kultu.⁴⁰ Je božskou duchovní silou obsaženou v obětování. Stává se centrálním živoucím božským ohněm, „oplodňujícím“ lid a s ním ustanovujícím smlouvu vzájemnosti. Bible je plná nakladených slov spletených do mnoha výpravných příběhů, tkaných jako jednotlivé nitky koberce, aby pak v obrazcích vyjevily svůj niterný svět, žádajících po nás, uvědomění si plnosti, jejich jediného, výchozího zárodečného stavu. Postupně zjišťujeme, že se příběhy prolínají jeden v druhý, (stejně jako nitky v koberci) a ve velkém soustředění nás provádějí vlastně příběhem jediným. Díky formě příběhu, můžeme srozumitelněji pochopit co míní Jan Heller, když říká „bible vznikala a krystalizovala jako vyznání víry.“⁴¹ Viz malé dějinné krédo (Dt 26,5-9)

„Ty pak promluvíš před Hospodinem, svým Bohem, takto: Můj otec byl Aramejec bloudící bez domova, sestoupil do Egypta a s hrstkou lidí tam pobýval jako host. Tam se stal velkým, zdatným a početným národem. Ale Egyptané s námi zle nakládali, trýznili nás a tvrdě nás zotročovali. Tu jsme úpěli k Hospodinu, Bohu našich otců, a Hospodin nás vyslyšel, shlédł na naše pokoření, plahočení a útlak. Hospodin nás vyvedl z Egypta pevnou rukou a vztaženou paží, za veliké hrůzy, se znameními a zázraky, a přivedl nás na toto místo a dal nám tuto zemi, zemi oplývající mlékem a medem.“

Předmětem víry pak již není jen vlastní existence Boha, nýbrž též Bůh spasitelsky konající, Bůh viditelně hmatatelný ve svých činech. Zřejmě to je onen důvod k zachování barvitosti

³⁸ Mojžíš vzal krev, pokropil lid a řekl: „Hle, krev smlouvy, kterou s vámi uzavírá Hospodin na základě všech těchto slov.“

³⁹ Jan Heller Tři svědkové str. 20. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁴⁰ „Zařízení beránka, egyptské modly a znaku, oznámilo konec otročení Egyptu (ve fyzickém i duchovním chápání) a skutečný zrod nového, židovského národa, který se zříká pohodlí nesvobody, zříká se modloslužby“.... Federace židovských obcí www.fds.cz Židovský kalendář, Pesach

⁴¹ Pavel Filipi Pozvání k Naději Kapitoly O Homiletické Hermeneutice A Exegezi str.127. Vydal Kalich 2006

příběhů se zvýrazněnými dějinně spásnými a eschatologickými odkazy, jako důkaz Boží svrchovanosti i Boží věrnosti.⁴²

1.2 Židovská⁴³ reflexe svátku Pesach

*„K výšině zvedněte zraky
a hleďte: Kdo stvořil toto všechno?
Ten, který v plném počtu vyvádí zástupy hvězd
a všechny volá jménem;
má obrovskou sílu a úžasnou moc,
nechybí mu ani jedna.“⁴⁴*

Slova dána prostřednictvím proroka⁴⁵ Izajáše poukazují na moc a existenci nejvyšší možné „nadstavby,“ Hospodina Boha, jemuž podléhá všechna moc a podřízeny jsou mu i veškeré zákonitosti stvořeného (srov. Iz 43,10). Biblický příběh nás v podstatě hned v úvodu seznamuje s tímto Bohem jako se „svrchovaným Pánem a Stvořitelem všeho“.⁴⁶ Základní

⁴² Poznámka autora práce

⁴³ V SZ je v Kralickém překladu slovem Žid [židovský] několikrát překládáno slovo *‘ibrí* [‘ibrím]: Gn 40,15; 43,32; Ex 21,2; Nu 24,24; Dt 15,12; Jr 34,14; 1S 29,3. Obvyklejším překladem tohoto slova, označujícího širší kmenovou skupinu, k níž Izraelci patřili, nebo jazyk, jímž mluvili, je Hebrejský; ...V některých mladších knihách SZ je však české Žid překladem hebr. *j^ehúdím* [Jr 34,9; 38,19; Da 3,8.12; Neh 4,2; Est veskrze]. Slovo židovský, označující jazyk Izraelců, je 2Kr 18,26 Iz 36,11 překladem hebr. *j^ehúdít*. Původně šlo o označení Judejců, příslušníků jižního [Jeruzalémského] království, skládajícího se hlavně z kmene Juda.... Z hebr. *j^ehúdím* vzniklo řecké *Iúdaios*, lat. *Iudaeus*, z čehož povstalo i české Žid. ... toto jméno – podobně jako ve staré době Hebrejec – označuje Izraele síše z vnějšku, jako jistý národní sociologický celek, kdežto vyjádřením duchovního základu tohoto lidu jakožto lidu Hospodinova zůstává jméno Izrael,... Adolf Novotný Biblický slovník str. 1347 -1348. heslo Žid, (Židé), židovský, židovstvo Kalich 1956

⁴⁴ Iz 40,26

⁴⁵ „Proroci jsou lidé citliví na Hospodinovo promluvení, které tlumočí či ztělesňují (aktualizují) do konkrétní situace, a to způsobem odpovídajícím dané době (často v náznamech). Pro závažnost a naléhavost jejich sdělení byla některá proroctví patrně často opakována – užívána při bohoslužbě“ Jiří Beneš Dvanáctka úvod do studia Malých proroků str. 15. Vydal Teologický seminář Církve adventistů s. d. 2006

⁴⁶ Bible Písmo Svaté Starého A Nového Zákona Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 21. Praha 1991 vydal Zvon

vyznání, že „Hospodin je Bůh“⁴⁷, vychází ze zásadní zkušenosti Izraele (hodné jen opravdového živého Boha) a to vyvedením jeho lidu z Egypta. Z nevelké, nepočetné rodiny, usazené v Egyptě, po odžití blíže neupřesněného času, se v začátcích vyprávění druhé knihy Mojžíšovy (Exodus), poprvé objevuje Izrael jako lid (Ex 1,9). Setkáváme se s ním ve stavu těžké služby zbídačeného zotročení a plnosti utrpení (Ex 1,10-22).

Strhující spád následného vyprávění spolu se skoro neuvěřitelným dějem nás vedou k poznání, „že jeho cílem je vyvedení z Egypta, tj. že pobyt tam není pokládán za samostatnou epochu izraelských dějin. Je to čas poroby, který volá po osvobození.“⁴⁸ Je to čas procesu pročišťování a prověřování k přípravě nové éry, éry vzpínajícího se ducha, zvedajícího hlas v prosbě o utěšení, nasycení a pochopení. Lid Izraele v moři nepřátel prochází kritickým údobím svého vývoje a prochází i utrpením, a to vše zřejmě proto, aby uzrál pro svůj příští vedoucí úkol v kultuře ducha.⁴⁹ V majestátnosti s předzvěstí konání a vědomí si ozvěny svých slov, řečených kdysi Jákobovi: „*Já (hebr. anókí) sestoupím s tebou do Egypta a Já (hebr. anókí) určitě vytažením vytáhnu tě*“ (Gn 46,4),⁵⁰ Bůh Hospodin, jež zná bolesti lidu, za neustávající trýzně, probouzí jedinečnou (svým významem) a ústřední postavu, kterou známe pod jménem Mojžíš.⁵¹

⁴⁷ „Hospodin je Bůh“. „Neběží zde o sdělení dosud neznámého jména, nýbrž o to, co znamená být Bohem ... Izrael se ... zásadním způsobem seznamuje s tím, kdo je jeho Bohem“)“. Čin vypovídá o tom, co znamená být Bohem, viz Ex 6,6-7 Jiří Beneš Desítka aneb Deset slov o Bohu a člověku str. 52. a 53. vydal Návrat domů 2008

⁴⁸ Rolf Rendtorff Hebrejská bible a dějiny úvod do starozákonní literatury Z německého originálu Das Alte Testament – Eine Einführung vydané nakladatelstvím Neukirchener Verlag des Erziehungsvereins GmbH, Neukirchen – Vluyn roku 1988, přeložil Jiří Hoblík str. 32. Vydal Vyšehrad ve druhém vydání 2000

⁴⁹ „Budete mi královstvím kněží, pronárodem svatým.“ (Ex 19,6)

⁵⁰ hebr. *a-l-h*; Gn 46,4. Josef je před svou smrtí jako odkaz svého otce a zaslíbení opakuje svým bratrům: „Bůh vás určitě navštíví a vytáhne vás z této země“, hebr. *a-l-h*; Gn 50,24. Je však třeba říci, že i slova řečená Jákobovi jsou jistou ozvěnou slov řečených kdysi Abramovi – Gn 15,7, která se ovšem netýkají vyvedení z Egypta, ale vyvedení z Uru Kaldejského. Ta samá slova slyší od Hospodina Mojžíš jako Hospodinovo zaslíbení o „vysvobození z ruky Egypta a vytažení z té země“ (Ex 3,8). Jiří Beneš Desítka aneb Deset slov o Bohu a člověku str. 64. vydal Návrat domů 2008

⁵¹ Jeho jméno je snad egyptského původu, ale v pohebrejštěné podobě, značí Vytahující (z vody). Je jím naznačen jeho jedinečný úkol zachránce. Pro Izrael se stal vysvoboditelem a vůdcem, ale také zákonodárcem, k jehož jménu budou i příští věky připojovat nové zákony. Především však je prostředníkem smlouvy, tzn. prostředníkem mezi Bohem a lidem, a orodovníkem za lid. Svým prostřednickým posláním převyšuje všechny postavy starozákonní. Sdružuje v sobě pozdější úřad královský, kněžský a prorocký; stává se tím protějškem prostředníka nové smlouvy Ježíše Krista, byť i jen v postavení Služebníka, nikoli Syna. BIBLE, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona; Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 64. Vydal Zvon 1991

V Ex 2,1-10, je Mojžíš vpraven do příběhu svým narozením a podivuhodným zachráněním. Stává se významným mužem. V (Ex 2,5-10) se dozvídáme o jeho vyrůstání na dvoře faraónově (na jiném místě textu Starého zákona už o tom nenalezneme zmínky).⁵² Mojžíšův útěk zaznamenán v Ex 2,15 informuje i o jeho usazení v midjánské zemi. Zde se Mojžíš sblíží s midjánským knězem (*Reúelem* nebo *Jitrem*)⁵³ natolik těsně, že ten mu dá za manželku svou dceru, Siporu (Ex 2, 16-21). Při pasení ovcí svého tchána u *Boží hory, Chorébu*, spatřuje Mojžíš hořící keř, z něhož ho oslovuje sám Hospodin, představující se jako Bůh Abrahámův, Izákův a Jákobův (Ex 3,2-6). Hospodin Mojžíšovi sděluje, že nezůstává netečný vůči úpění svého lidu v ujařmení a po následném pověření ho, vyvedením lidu Izraele z Egypta (Ex 3,7-10), se mu odhaluje i svém jménu „*JSEM KTERÝ JSEM*“⁵⁴ (Ex 3,14).

V postavě Mojžíše, se zřejmě utkaly jednotlivá shrnutí tradic v jednotlivý celek. Stává se tak spojnicí, těžištěm, stejně jako prostředníkem i průvodcem vysvobozujících událostí. Svým posláním v sobě snoubí úřad královský, kněžský i prorocký. Že je to právě Bůh, který mocnými činy zachraňuje svůj lid z otroctví, je nejvíce patrné ve sdělení o proších ranách a o následné, zázračné záchraně před armádou faraóna přechodem moře. Deset zhoubných ran se stupňuje nejen co do intenzity, ale i svým rozsahem a vyvrcholí v poslední strašlivé scéně, kdy je život odejmut prvorozeným. „Během ran, jsou Izraelci jasně odlišeni od Egyptanů. Zatímco území Egyptanů je ponořeno do temnoty (devátá rána / Ex 10,21-29/), „všichni Izraelci měli ve svých obydlích světlo“ (v. Ex 10,23). Nejvýrazněji se toto odlišení ukáže při desáté ráně na smrti prvorozených, na události, která se připomíná při slavení paschy.⁵⁵ Právě před dopadem nejtvrďší rány („*O půlnoci projdu Egyptem. Všichni prvorození v egyptské zemi zemřou, od prvorozeného syna faraónova, který sedí na trůnu, po prvorozeného syna*

⁵²Rolf Rendtorff Hebrejská bible a dějiny úvod do starozákonní literatury Z německého originálu Das Alte Testament – Eine Einführung vydané nakladatelstvím Neukirchener Verlag des Erziehungsvereins GmbH, Neukirchen – Vluyn roku 1988, přeložil Jiří Hoblík str. 34. Vydal Vyšehrad ve druhém vydání 2000

⁵³Dle Ex 2,18 Reúel; Dle Ex 3,1 Jitro

⁵⁴Jiní překládají: „Budu, který budu“ s výhledem na konečné Hospodinovo vítězství. Spíše však jde o to ujistit lid bezprostřední Hospodinovou přítomností a jeho pohotovostí k pomoci. Jméno Jahve (jež nahrazujeme českým Hospodin) vždycky připomínalo Izraeli Boha blízkého, Spasitele. BIBLE, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona; Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 67. Vydal Zvon 1991

⁵⁵Raymond B. Dillard Tremper Longman III. Úvod do Starého zákona str. 58-59. Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman Přeloženo a vydáno se svolením: ZondervanPublishingHouse 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štíčka. Vydal Návrat domů 2003

*otrokyně, která mele na mlýnku, i všechno prvorozené z dobytka.“*⁵⁶ je do textu detailního popisu egyptských pohrom vloženo Hospodinovo ustanovení hodu beránka, velikonočního beránka⁵⁷ (Pesach, Ex 12,1-28).⁵⁸ Hned zpočátku skladby prvních veršů dvanácté kapitoly jsou lidu Izraele ustanoveny příkazy, jímž podléhaly a pěstovány byly mnohé generace až podnes. A stejně tak jsou symbolicky zahrnuty ve vyjádřeném pořádku pesachových rituálů. Nejprve vyšlo od Hospodina oznámení k Mojžíšovi a Áronovi, že měsíc vyjití z Egypta, stane se počátečním měsícem v roce.⁵⁹ Následně jsou vyjeveny pokyny o hodu beránka a způsob jeho zabití dne 14. Nisanu. „A vezmou z té krve a dají na dvě veřeje a na nadpraží na tom domu, co jej v něm budou jíst.“⁶⁰ Zajímavým se jeví i určený čas: „*Navečer bude celé shromáždění izraelské pospolitosti beránky zabíjet.*“ (Ex 12,6).⁶¹ Nabízí se zde srovnání se zněním textů Nového zákona, kde se setkáváme se soumrakem při ukřižování (Mt 27,45, Mk 15,33, L 23,44). „Maso z beránka bude upečeno na ohni, snědono společně

⁵⁶ Ex 11,5

⁵⁷ „Beránek, hebr. *sé*, snad z akkadského *šu 'u*, podivuhodně souzní s egyptským výrazem *s'* = syn. Tento pozoruhodný souzvuk nemohl tehdy jistě nikdo přeslechnout. Užívá se ho sice o jehněti i kůzleti, zvláště v jejich funkci jako obětního zvířete, ale souzvuk zároveň jemně, slyšícím uším naznačuje, že jde zároveň o Syna - Izraele (Ex 4,22) a syny, především pak prvorozené. A to u Izraelců i u Egyptanů. „ Jan Heller Tři svědkové str.29. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁵⁸ Celé znění textu ustanovení hodu beránka je přiloženo v seznamu příloh: příloha č. 1.

Pro ty, kdož se pro vnější překážky nemohli zúčastnit velikonočního hodu beránka v určený čas, ustanovil Hospodin náhradní termín (Nu 9,1-14) jenž je uveden v seznamu příloh: příloha č. 2.

⁵⁹ „Počátek měsíců znamená počátek roku. Ve starém Předním východě byla s kalendářem potíž. Byl dvojí. Podle jednoho, obvyklejšího, byl začátek roku na podzim, okolo rovnodennosti, kdy se slavil den smíření (*jóm kippur* srv. Lv 16). Byl spojen i se slavností stánků (*sukkót*) a se "začátkem roku" (*roš hašáná*). Toto pojetí je dodnes zachováno jak v kalendáři židovském, tak Církevním, kdy se sice nový Církevní rok začíná o něco později adventem, nicméně také na sklonku podzimu....Příkaz v. 2 však říká, že začátek roku má být připomínkou dějinné či přesněji spásné dějinné události, kdy Hospodin zasáhl a ukončil vysvobozením dobu utrpení a zahájil čas svobody. V hebrejském slůvku "měsíc" (*chódes*) je obsaženo slovo "nový", "obnova" (*chádáš*), a to nejen měsíce, ale obnova všech vztahů a celého života. A jeho začátkem, ale podle hebrejštiny doslova "hlavou"

(*ró š*), tedy základem a vrcholem zároveň, má být čas vysvobození. Čas vysvobození z Egypta je obrazem nového věku, doby spásy, kterou budou později vyhlížet proroci a která se podle svědectví Nového zákona v nejvlastnějším smyslu začala příchodem Kristovým.“ ⁵⁹ Jan Heller Tři svědkové str. 27 – 28. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁶⁰ „Je zajímavé, že hebrejskému slovesu pomazávat se tu hebrejské znění vyhýbá“ Jan Heller Tři svědkové str. 31. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁶¹ Doslova mezi oběma večery; buď před západem slunce, když se slunce začíná schylovat k západu (farizeové, talmud) nebo po západu, než se úplně setmí (samaritáni). Další odkazy v Mojžíšových knihách např. (Ex 16,12 29,39.41 30,8 Lv 23,5 Nu 9,3.5.11 28,4.8.) BIBLÉ, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona; str. 74. Podle ekumenického vydání z roku 1985 vydal Zvon 1991

s nekvašenými chleby (hebr. pl. *Macot*)⁶² a hořkými bylinami. Ve 14. verši se objevuje příkaz slavit tento den jako slavnost Hospodinovu po všechna pokolení.⁶³ Následuje verš zmiňující příkaz: „*Po sedm dní budete jíst nekvašené chleby*“ (Ex 12,15), kterému ještě předchází nařízení k odstranění všeho kvasu (*chamecu*).⁶⁴ Každý z těch, kdo by neuposlechl příkazu jedení pouze nekvašeného, bude zavržen, vyobcován z Izraele. Pro velkou závažnost a důležitost příkazu jedení nekvašeného se nařízení opakuje ve verších (Ex 18-20), včetně přesného vymezení časového období, vztahující ho se k zákazu, tj. od večera čtrnáctého dne prvního měsíce do večera jedenadvacátého téhož měsíce (Ex 12,18). Nedílnou součástí odvozenou, nebo spojenou s událostmi vyjití z Egypta je též ustanovení bohoslužebného shromáždění, hned prvního a poté sedmého dne (Ex 12,16). Následující část dvanácté kapitoly knihy Exodus obsahuje rozvitý výčet událostí zřetězených v poslední egyptské ráně - pobití všeho prvorozeného a následný odchod ze země otroctví. Závěrečný oddíl ustanovuje,

⁶² Maca: nekvašený chléb, heb. *maca*, pl. *macot*, který se jí o Pesachu, kdy je všechno kvašené (*chamec*) přísně zakázáno. ...jíst nekvašený chléb je povinné jen o prvním pesachovém večeru (a o prvních dvou večerech v zemích diaspory ...). Význam tohoto rituálního aktu zdůrazňuje j edno z jmen pro *Pesach*, Chag ha – macot „svátky nekvašeného chleba“. Ja'akov Newman - Gavriel Sivan Judaismus od A do Z Slovník pojmů a termínů str. 102. Z anglického originálu All rights reserved for the Department for Torah Education and Culture in the Diaspora of the World Rolnik Publishers, Something Different, 1992 přeložili Markéta a Dušan Zbavitelovi. Vydal Sefer, s.r.o. jako dotisk prvního vydání 2009

srov. Hod nekvašeného chleba – na rozdíl od Pesachu je sedmidenní hostina nekvašeného chleba, která se slavila v měsíci Abib (Ex 13,4, 23,15, 34,18), pravděpodobně převzatá od Kanaanitů. Hlavním zvykem je to, že se jí nekvašený chléb neboli macot (Ex 23,15, 34,18). Poutí nebo putování (Ex 23,14-15, 17, 34,23; Dt 16,16) původně do místního svatostánku, později do Jeruzaléma, je po jezení macotu až druhotná.

„Feast of the Unleavened Bread. Unlike the Passover, the seven-day Feast of Unleavened Bread, which was celebrated in the month of Abib (Ex. 13:4; 23: 15; 34: 18), is probably taken over from the Canaanites. The main custom of the feast is the eating of unleavened bread or manot (e.g. Ex. 23:15; 34: 18). The required pilgrimage (Ex. 23:14-15, 17; 34:23; Deut. 16: 16). originally to a local sanctuary, later-after the cult centralization of Josiah-to Jerusalem, is secondary to the eating of mazzot.“

Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover str. 171

⁶³ Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 216. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

⁶⁴ Kvas je připomínkou minulosti a vstup do nového života nesmí narušit nic z toho starého. „Vedle kvásku samého patří do kategorie chamec všechny obiloviny a potraviny z nich vyrobené s výjimkou macesů a macesové moučky, pro aškenáské Židy i rýže, kukuřice a luštěniny. A je samozřejmé, že na Pesach nesmí být v našem vlastnictví ani alkoholické nápoje vyrobené z obilovin jako líh, vodka či whisky, ani nekošer potraviny a nápoje.“ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str.6.

kdo smí a kdo nesmí jíst beránka. Nejdůležitějším kritériem je zde obřizka,⁶⁵ jako znamení těch, kdo stojí ve smlouvě s Hospodinem. Bible nám nejen, že dává univerzální základní podobu oslavy svátku, ale i zachycuje a předkládá následný, osobitý vývoj ve způsobu slavení. Druhá kniha Mojžíšova Exodus v kapitole dvanácté, vypráví o domácím způsobu oslavy. „Zatímco v Dt 16,2 je konána oslava svátku Pesach v Jeruzalémě, *na místě, které Hospodin vyvolí*, 2Pa 30 pak zmiňuje centrální oslavu Pesachu v Jeruzalémě za vlády Chizkijáše.“⁶⁶ Je velice pravděpodobné, že se tato, můžeme nazvat centrální podoba oslavy Pesachu, praktikovala v Jeruzalémě až do chvíle druhého zničení Chrámu (v roce 70. našeho občanského letopočtu). Daný rituál obnášel usmrcení zvířete, (výjimečně již den před samotným svátkem, tj. 14. nisanu viz Ex 12,7) jeho krví se poté poznamenával oltář. Dalším krokem bylo upečení celého beránka na ohni a jeho následné spořádání s nekvašenými chleby. Dle Jana Hellera je hebrejsky psaný text kapitoly dvanáct „rozčleněn do těchto odstavců (setum a petuch).“⁶⁷ ... Veršem 15 začíná nové téma, přesné chleby čili hebr. *maccot*.⁶⁸ Většina současných badatelů se dnes shoduje v tom, že svátek přesnic⁶⁹ byl svým

⁶⁵ „Obřizka je zvláštní ne výhradně izraelský obřad náboženský, jemuž se museli podrobit mužští členové kultického společenství. Obřad záležel v odříznutí předkožky na pohlavním údu...původ obřadu je jistě prastarý... U Izraelců byly obřezávány děti. Bible připisuje tento obřad jednak nařízení Božímu Abrahamovi [Gn 17,10-14], jednak Mojžíšovi [Ex 4,25-26] na svědectví smlouvy s Bohem, podle níž byl potomkům Abrahamovým zaslíben Mesiáš....“ Adolf Novotný Biblický slovník str. 529-530 . heslo Obřezání, obřizka Kalich 1956

⁶⁶ Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 216. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

⁶⁷ *Setuma* a *petucha* jsou v hebrejském znění odstavce, podobné našim perikopám. *Setuma* je "oddíl zavřený", *petucha* „. Oddíl otevřený". Jsou dosti staré a velmi závažné pro správné dělení textu.

Jan Heller Tři svědkové str. 26. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁶⁸ „Ačkoliv se svátek Pesach vlastně vztahuje pouze na první den týdenního svátku nekvašených chlebů (chag ha-macot), stal se pojem Pesach s pojmem chag ha-macot již dávno identický. Sám o sobě připomíná skok o půlnoci 15. Nisanu 2448 židovského letopočtu, kdy Hospodin při desáté egyptské ráně pobil v Egyptě všechno prvorozené a při tom pasach (přeskočil) obydli dětí Jisra'ele“. Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efraim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 5.

⁶⁹ Přesnice [podle přesných, tj. přísně bez kvasu upravených chlebů, při tom požívaných], hebr. *massót*, slavnost přesnic, původně zemědělská složka jarní slavnosti fáze [*pesach*]...Zatím co fáze trvala jediný den [Dt 16,7], trvaly po celých sedm dní [Ex 23,15: Lv 2:1, Sn: Dt 16,3., 2Pa 3\17]. Původně obě tyto slavnosti nikterak nesouvisely. P. byly patrně slavnostmi, již Kananejci začínali žně. Izraelci po osídlení v Palestině ji historisovali v tom smyslu, že ji spojili se slavností fáze, jež připomínala útek z Egypta [Ex 12.34.39]. Prvního dne slavností [patnáctého dne prvního měsíce, t.j. měsíce nisanu] musel být z domů odstraněn všechn kvas [Ex 12, 15] a směl být požíván jen nekvašený chléb [dnešní židovské macesy] na památku toho, že Izraelci při úniku z Egypta neměli času čekat na zkvašení chleba. Později bylo odstranění kvasu vykládáno jako symbolické odstranění všeho narušeného. Adolf Novotný Biblický slovník str. 739. heslo Přesnice Kalich 1956

původem svátkem zemědělským, slaveným při počátku žní, že tedy souvisí až s dobou usazení v zemi a že byl se starším svátkem pesachu spojen až později.⁷⁰ Pesach byl tedy dle Ex 12,1 ustanoven příkazem (nařízením) Božím. A poté skrze Mojžíše a Árona vyhlášen lidu „*celé izraelské pospolitosti*“ ještě v zemi egyptské.

Zvláštní pozornosti jsou vystaveni prvorození. A též zvláštní období pro prvorozené představuje úsvit dne před svátkem Pesach. Zahrnuje obřad půstu, kde základem pro něj je biblické vyprávění desáté rány egyptské, kdy vše prvorozené v Egyptě bylo zmařeno. Naproti tomu byli obyvatelé domů Izraelitů a jejich prvorození andělem smrti ušetřeni (přeskočeni).⁷¹ O co vlastně jde při pobití prvorozených, nám sděluje závěr verše Ex 12,12 „*Všechna egyptská božstva postihnu svými soudy. Já jsem Hospodin.*“ Prvorození svým právem prvorozenectví jsou kněžími, prvorozená zvířata jsou obětními (Ex 13,12-13). Egyptská božstva a stejně tak pohanská mohou existovat jen díky životní síle obětí, dodávané lidmi (to mohou činit jen k tomu určení, tedy prvorození). Odejme-li Hospodin modlám jejich kněze, jsou bezcenné, bezmocné. Nejedná se zde tedy o svévolnou krutost Hospodinovu, nýbrž o vykonání Božího soudu nad modlářstvím.⁷² Potrestána svévole byla odplatou za činy, jež nebyly v souladu s určující vůlí Boží. Působnost zákona odplaty lze přirovnat k bumerangům, které člověk svými činy vypouští a které vedle jím očekávaných výsledků okamžitých přinášejí výsledky i neočekávané po jejich zhodnocení měřítkem Božím, o němž vypovídá 1J 3,4: „*Každý, kdo se dopouští hříchu, jedná i proti zákonu Božímu, neboť hřích je porušení zákona.*“ Časový odstup mezi lidským činem a následným soudem a trestem je nutný k uskutečňování lidské svobody, svobody volby zejména mezi dobrem a zlem. „*Jen proto, že jsem byl příliš dlouho zticha, nemáš přede mnou bázeň,*“ informuje nás verš (Iz 57,11). „*Poněvadž nad zločinem není hned vykonán rozsudek, tíhne srdce lidských synů k páchání*

⁷⁰ Jan Heller Tři svědkové str. 26. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁷¹ „Proto se tato ceremonie slaví den před Pesachem právě půstem, jenž je dle rabínů formou oběti, neboť když se lidé postí, ubývá jim krev a tuk. Zmínky o této praxi se nacházejí již v Jeruzalémském Talmudu, i když byl příslušný text zpochybňován. Půst bývá zrušen pozváním prvorozených na hostinu pořádanou v rámci ukončení studia (*sijum masechet*), neboť nad ním převažuje svátek Tóry.“ Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 259. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

⁷² „Zvěst o Božím soudu nad modlami a modlářstvím je v těžišti Starého zákona od knih Mojžíšových až po kázání proroků (srov. Iz 41,21 – 24; 44,8 – 21 aj.) Jan Heller Tři svědkové str. 36. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

zla“ (Kaz 8,1).⁷³ „Pesach, tj. pesachová oběť, maca a maror, jsou tři pojmy, kolem nichž je soustředěno vyprávění o východu z Egypta, tradiční Hagada šel Pesach do níž je zakomponována pesachová hostina.“⁷⁴

Obřad sestává s přesných předepsaných pravidel, nemající tak tendenci sklouznout k nezávaznému povídání u jídla. Při přípravě na svátek Pesachu i po celý čas jeho trvání, platí jedno z nejdůležitějších pravidel: zákaz vlastnění či přechovávání všeho kvašeného, nebo kvas obsahující či kvasu podléhající.⁷⁵ Hledání a odklizení chamecu je rodinnou ceremonií. Nalezené zbytky kvašeného jsou druhý den obřadně spáleny. Vzhledem k odstranění všeho kvašeného, následuje bezprostředně zhotovení nekvašených chlebů (macot).⁷⁶ Jednoduchost a prostota surovin (voda, mouka, někde vejce) a rychlost zhotovení se dává většinou do příčinnosti s odkazem na nedostatek času při odchodu z Egypta (viz Ex 12,39). V souvislosti s tím ovšem poukazuje pátá kniha Mojžíšova na macot jako na chléb poroby „*Po sedm dní budeš při něm jíst nekvašené chleby, chléb poroby...Po všechny dny svého života si budeš připomínat den, kdy jsi vyšel z egyptské země.*“ (Dt 16,3). Tento verš nám zřejmě objasňuje nezastupitelné místo macot v rámci Pesachového pořádku (Seder Pesach)⁷⁷, macot tedy nejsou jen druhotnou náhražkou kvasného chleba. Pořádek Pesachu se vztahuje k symbolickému rituálu, v jehož průběhu jsou vyprávěny⁷⁸ události vztahující se k východu

⁷³ Přiblížení možné působnosti zákona odplaty na těchto vložených řádcích považuji za nezbytné, neboť pro mnohé z nás nestačí říci slova „Byl to Boží soud“. I přes ně a jejich určitou srozumitelnost, mohou být slova a činy Hospodinovy (neboť pro mnohé z nás zůstává jejich smysl většinou zahalen) stavěny na roveň nespravedlnosti a až krutosti. Poznámka autora práce

⁷⁴ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str.5.

⁷⁵ „Bdikat chamec je kontrola výskytu potravin, na něž se od 10. hodiny ranní na erev Pesach (14. nisan) až do konce svátku macesů vztrhuje zákaz jejich požívání i přechovávání v židovském vlastnictví. Kontrolu provádí pokud možno ihned po východu hvězd,...“ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 7.

⁷⁶ Tento výraz se odvozuje z hebrejštiny a znamená „pít plnými doušky.“

Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 218. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

⁷⁷ „seder šel pesach, neboli pesachový seder znamená doslova pořádek Pesachu.“ Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 218. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

⁷⁸ „Hagada znamená doslova vyprávění. Jedná se o termín odvozený z hebr. (le-hagit) neboli vyprávět.“ Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str.219. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

z Egypta.⁷⁹ Spoluprožívána je i sederová bohoslužba.⁸⁰ Jednou z nejznámějších částí Hagady je otázka pokládána nejmladším účastníkem sederu hlavě rodiny: „Co odlišuje tuto noc ode všech ostatních nocí?“ A v odpověď se linou vypravovaná slova: „Byli jsme v Egyptě faraonovými otroky, ale Hospodin, náš Bůh, nás odtamtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží.“⁸¹ Díky zesílené formě výrazových prostředků (skladba a řád, obrazy, symbolika) se stává vypravování o záchraně Izraele (jinak v podstatě jakékoliv) určitým způsobem tajemným. Je nám zde opravdu zapotřebí neztratit ze zřetele, že obrazová symbolika podtrhuje jen určitou část sdělení. Odhalení sdělovaného textu v přítomné realitě je tak další výrazně potřebnou částí, ke složení srozumitelného celku, jež zahrnuje „příběhy“ přesahující hranice vnímání dějin i času. Jednotlivé charakteristiky rituálů se překrývají splynutím a byly nově začleněny pro připomínku velkého příběhu boží záchrany Izraele.

„Čtyři jména svátku Pesach odrážejí jeho čtyři různé aspekty, které spoluvytvářejí mozaiku prvního ze tří biblických poutních svátků roku:

1. *CHAG HAPESACH* – svátek překročení, souvisí s poslední z deseti egyptských ran,
2. *CHAG HAMACOT* - svátek macesů (nekynutého chleba), symbolika východu z Egypta,
3. *CHAG HACHERUT* - svátek svobody, osvobození z egyptského otroctví,
4. *CHAG HAAVIV* – svátek jara, hospodářský charakter svátku“.⁸²

⁷⁹ Popis podrobného uspořádání Sedarového stolu a mísy, nalezneme v seznamu příloh: příloha č. 3. Poznámka autora práce

⁸⁰ „Sederová bohoslužba je rozdělena do 14 částí odpovídajících číselné hodnotě slova jad, ruka, jíž Bůh prokázal svou moc při vyvedení Jisra'ele z egyptského otroctví. Písmena jod a dalet, z nichž hebrejské slovo jad sestává, jsou v hebrejštině současně číslicemi 10 a 4. KADEŠ kiduš, požehnání nad vínem; URCHAC mytí rukou (bez požehnání); KARPAS pojetí zeleniny s požehnáním; JACHAC rozlomení středního macesu; MAGID čtení pesachové hagady; RACHCA umytí rukou před požehnáním; MOCI požehnání nad chlebem; MACA pojetí macesu; MAROR pojetí maroru; KORECH pojetí macesu a maroru současně; ŠULCHAN ORECH sváteční večeře; CAFUN zákusek, odložená polovina středního macesu; BARECH požehnání po jídle (birkat ha-mazon); HALEL sváteční chvalozpěv; NIRCA tradiční sederové písně“ .“Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 12. - 13.

⁸¹ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 21

⁸² Jan Divecký Židovské svátky Kalendářem od Pesachu do Purimu str. 16. Vydalo Nakladatelství P3K 2005

Pesach je vlastně prvním z tzv. Poutních svátků,⁸³ hebrejsky (*Šaloš regalim*). Pod tímto názvem jsou označovány svátky, které z hlediska vztahu Izraele k Hospodinu popisují:

1. vyvedení Izraele z Egypta (Pesach),
2. darování Tóry na Sinaji (Šavuot),
3. cestu pouští (Sukot).⁸⁴

⁸³ Kritický pohled – svátek pesachu tvoří dvě části – obřad Pesachu a Svátek nekvašeného chleba. Obě části původně existovaly samostatně, ale na začátku Exilu byly spojené. Pesach původně neměl podobu poutního svátku, šlo o domácí obřad, při kterém proběhla porážka paschalního zvířete, které se snědlo. Toto zvíře bylo podle Exodu 12:21 ovce nebo koza, podle Páté knihy Mojžíšovy 16:2 buď ovce, nebo hovězí dobytek, podle Exodu 12:5 roční jehně nebo kůzle. To se zabilo podle pozdějších textů (Ex 12,6; Lv 23,5 14 ; Nu 9,3-5, 28,16 33,3; Joz 5,10; Ezd 6,19; 2Pa 35,1) dne prvního měsíce Ex 12,6b; Lv 23,5; Nu 9,3,5, 11; 28,4,8) při západu slunce. Rané texty, Exodus 23,15 a 34,18, ovšem vymezují svátek Nekvašeného chleba do „období chodeše Abib“, protože tehdy lid vyšel z Egypta, a Pátá kniha Mojžíšova 16:1 uvádí porážení paschalního zvířete do „ chodeše Abib, protože tehdy jste vyšli v noci z Egypta.. aby jste si připomněli den, kdy jste vyšli volní z Egypta.“ Podle některých odborníků nedává posledně zmíněná pasáž příliš velký smysl, protože chodeš označuje nikoliv 30denní období („měsíc“), nýbrž jeden den, tedy „nový měsíc“. Oba významy slova chodeš jsou dobře doložené. Význam v tomto případě lze potvrdit pouze z kontextu. Obřad značkování prahu a zárubně dveří domu (dříve stanu) krví paschalního zvířete byl spojený s jeho porážkou (Ex 12,7,). Krev zvířete se vařila, podle Páté knihy Mojžíšovy 16:7 a 2Pa 35,13, ale později se zavedl výklad „opekla“, čímž vzniká rabínská „halakha“. Maso se potom jedlo s nekvašeným chlebem a hořkými bylinami (Ex 12,8b) v noci (Ex 12,8a) v rámci společného jídla, kterého se účastnila celá rodina nebo více rodin dohromady (Ex 12,48), s výjimkou neobřezaných osob. Do dalšího dne nesmělo žádné maso zůstat (Dt 16,4b). „Critical View. The feast of Passover consists of two parts: The Passover ceremony and the Feast of Unleavened Bread. Originally both parts existed separately ; but at the beginning of the Exile they were combined. Passover was originally not a pilgrimage feast, but a domestic ceremony consisting of the slaughtering and eating of the paschal animal. This animal-according to Exodus 12: 21 (1) a sheep or goat, according to Deuteronomy 16:2, either a sheep or a bovine animal, according to Exodus 12:5 (P; cf. II Chron. 35:7), a year-old lamb or kid-was killed, in accordance with later texts (Ex. 12:6; Lev. 23:5; Num. 9:3-5; 2S: 16 (33:3); Josh. 5: 10: Ezek. 45: 21; Ezra 6: 19; II Chron. 35: I), on the 14th of the first month (i.e., the 14th of Nisan, March/April), "between the evenings" (Ex. 12:6b; Lev. 23:5; Num. 9:3, S, II; 2S:4, S), i.e., at the setting of the sun. The early texts, Exodus 23: 15 and 34: IS, however, place the Festival of Unleavened Bread in "the season of the *hodesh* of Abib, since it was at the *hodesh* of Abib that you went free from Egypt," and Deuteronomy 16: I ff. places the slaughtering of the Passover sacrifice in "the *hodesh* of Abib, seeing that it was in this *hodesh* of Abib that you went free from Egypt at night ... , so that you may remember the day you went free from Egypt"; and it has been argued that the last cited passage in particular makes poor sense unless *hodesh* designates not a 30-day period ("month") but a single day, i.e., the new Moon. (Both senses of *hodesh* are well attested; which is intended in this case can be confirmed only from the context.) The rite of touching the lintel and the doorposts of the house (formerly the tent) with blood from the paschal animal was connected with the slaughter (Ex. 12: 7, 13 ff), 22 (1)). The flesh of the animal was boiled, according to Deuteronomy 16:7; but later-by II Chronicles 35: 13a-this was interpreted in light of the P (Ex. 12:S-9) 10 mean broiling (cf. LXX, Deut. 16: 7), and this is the rabbinic *halakha* (Pes. 5: 10). The flesh was then eaten with unleavened bread and bitter herbs (Ex. 12:8b; cf. Deut. 16:3a), during the night (Ex. 12:8a), in a community meal, in which the whole family or a combination of families (Ex. 12:4), but no uncircumcised persons (Ex. 12: 48b; cf. 12 :44-45, 48a [P]), took part. No flesh was allowed to remain until the next day (Deut. 16:4b)" . Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover str. 169-170

Dle Ex 23,14-16, uvedené svátky jsou spjaty se zemědělskými oslavami sklizní (s rytmem a dechem země): *„Třikrát v roce budeš slavit mé slavnosti. Budeš zachovávat slavnost nekvašených chlebů ... neboť tehdy jsi vyšel z Egypta ... Budeš zachovávat též slavnost žně, prvních snopků z výtěžků toho, co jsi zasal na poli, a slavnost sklizně plodin na konci roku, kdy sklidiš z pole výsledek své práce.“*. Země díky Hospodinu vydává své plody a zajišťuje dostatek potravy, tedy možnost zachování dalšího koloběhu života.⁸⁵ Lidé si tak uvědomují svou závislost na Boží milosti potřebnou k vysvobození ze smrti do života.

⁸⁴ „Těmto událostem jsou také přisuzovány tři atributy: Milosrdenství, Síla (Posílení) a Sláva. Milosrdenství se projevilo ve vyvedení z Egypta, tj. Vykoupení, Posílení nastalo díky daru Tóry a s ní spojenými zákony a nařízeními, Sláva představuje totální manifestaci radosti z příchodu do země zaslíbené. „ Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 214. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

⁸⁵ „Na svátek Pesach připadá sklizeň ječmene na jaře, o svátku Šavu'ot se sklízely obiloviny v létě, v čase svátku Sukot se jednalo o sklizeň ovoce na podzim. Bedřich Nosek Pavla Damohorská Židovské tradice a zvyky str. 214. Vydala Univerzita Karlova v Praze 2010

2. Vliv svátku Pesach na duchovní⁸⁶ vývoj židovského národa a Božího lidu⁸⁷

Jak už bylo zmíněno v předcházející kapitole, biblický příběh nás hned v počátku seznamuje s Bohem jako „svrchovaným Pánem a Stvořitelem všeho“.⁸⁸ V následném znění textu se otvírá prostor určujících vzájemnosti ve sdělení, že vše je stvořeno pro člověka a člověk pro Boha (Gn 1). Člověk ovšem vše porušuje svým hříchem, Bůh však člověka ve své věrnosti neopouští (viz Iz 43,25-28). V Gn 12. čteme, že ve vyvoleném Abramovi⁸⁹ se jedná o lid „Boží volby“⁹⁰, a že v něm „dojdou požehnání veškeré čeledi země“. Vyvolení nepovstává samoúčelně, jeho lid se má zhostit velkého úkolu a státi se „královstvím kněží“ (Ex 19,6), a také se státi požehnáním celému lidstvu. Důležitým základním stavebním prvkem Božího lidu je rodina, tedy nevelká skupina „vyznačená bytostnou sounáležitostí, kde jeden bez druhého nemůže existovat“.⁹¹ Její význam je vystupňován právě o velikonočních. Aby jehně nebo kůzle mohlo naplnit význam velikonoční oběti, stát se velikonočním beránkem vstupuje do rodiny⁹², stává se její nedílnou právoplatnou součástí, ještě dříve než dostoupí

⁸⁶ Je-li tělo přirozené, je i tělo duchovní (1 K 15.44)

⁸⁷ „Je to svědectví o Božích činech uprostřed tohoto světa a o počátcích Božího lidu.“ BIBLE, Písmo Svaté Starého a Nového Zákona; Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 21. Vydal Zvon 1991 „Tu padl Abram na tvář a Bůh k němu mluvil: „Já jsem! A toto je má smlouva s tebou: Staneš se praotcem hlučícího davu pronárodů....“ Gn 17,3

Slovem Izrael „Židé označovali sami sebe jakožto příslušníky pravého lidu Hospodina...“ Adolf Novotný Biblický slovník str. 1349. heslo Žid, (Židé), židovský, židovstvo Kalich 1956

⁸⁸ Bible Písmo Svaté Starého a Nového Zákona Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 21. Praha 1991 vydal Zvon

⁸⁹ „ V dějinách Genesis zde dochází poprvé ke smlouvě mezi Hospodinem a člověkem, člověkem vědomým, plně odpovědným a uvědomujícím si svou roli v procesu stvoření. Tuto smlouvu, vyvrcholující v dobytí, osídlení a rozdělení zaslíbené země, je nutné chápat v širokém rozsahu celého Pentateuchu a následující knihy Jozue. Stejně jako Nóach - DESATÝ' od Adama - který díky své zbožnosti a bezúhonnosti má právo zachránit lidský rod a stát NA POČÁTKU nového stvoření, tak i Abram – DESATÝ 'od Šéma - díky stejným kvalitám stojí NA POČÁTKU těch, kteří se mají stát vyvoleným národem.“ Ladislav Moučka CESTA POUŠTÍ _ ČÁST DRUHÁ POSVÁTNÁ GEOMETRIE ANEB ZROZENÍ HVĚZDY str. 18. Vydalo nakladatelství Půdorys Praha 1996

⁹⁰ Pavel Filipi Pozvání k Naději Kapitoly O Homiletické Hermeneutice A Exegezi str. 137. Vydal Kalich 2006

⁹¹ Jan Heller Tři svědkové str. 29. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

⁹² Původně se Pesach slavil v rámci rodin (Ex 12,21) ve stanech, později v domech. Po centralizaci krále Jósijáše se oslava Pesachu přesunula do ústřední Svatyně v Jeruzalémě (Dt 16,2,7; 2Kr 23,21-23). Po exilu se dodržovalo pravidlo, že porážka, příprava a snědení paschálního zvířete se mělo konat na nádvoří chrámu

času, stát se její obětí. Doba opatrování je v délce trvání čtyř dnů a rodina se po tuto dobu mění v bdělý svazek strážných. Při zabítí beránka jsou, nebo spíše musí být všichni přítomni. Celé společenství se tak jistě podílí na vině zabítí toho, kterého předtím pečlivě chovali.⁹³ Zajímavostí je, že Hospodinův lid nevzniká obrazně na „žádném vlastním území“, nýbrž putuje z místa na místo naději „zaslíbené země“.⁹⁴ Můžeme tedy říci, že Boží lid má být vždy spokojen, neboť Všemohoucí Bůh je s ním přítomen v každé chvíli (srov. Iz 43,1).

„Ve higa.dta le-vincha ba-jom ha-hu le-mor ba'avur ze asa ha-Šem li be-ceti mi-Micrajim. A vypravuj synu svému tohoto dne a řekni: to se děje pro to, co pro mne Hospodin učinil, když jsem vyšel z Egypta“ (Ex 13,8).⁹⁶ znění příkazu Tóry⁹⁷, dle něhož se každoročně Izrael v měsíci nisanu schází, aby si všichni ve společné vzájemnosti připomínali mocné činy Boha Izraele, který vyvádí rukou silnou a vztaženou paží z egyptské poroby ke svobodě, klade důraz na zřetelnost, že se znění textu nedotýká jen dávných časů, že se nejedná pouze

(2Pa 30,1-5; 35,13-14). Později, protože účastníků bylo obrovské množství, se paschální zvíře usmrcovalo v chrámu, ale peklo a jedlo se v Jeruzalémských domech. S přesunem Pesachu do chrámu skončil i obřad krve. Krev paschálních zvířat se stejně jako jiná obětní krev lila k patě oltáře (2Pa 30,16. 35,11).

„Originally, the Passover was celebrated among the families (Ex. 12:21 [J]) in tents, after the territorial occupation, in houses. After the cultic centralization of King Josiah, the celebration of the Passover was transferred to the central Sanctuary in Jerusalem (Deut. 16:2,7; 1 Kings 23: 21-23). The requirement that the slaughtering, preparing, and eating of the paschal animals was to take place in the forecourts of the Temple was maintained after the Exile (II Chron. 30: I-S; 35: 13-14; Jub. 49: 16, 20). Later, because of the large numbers of participants, the paschal animal was killed at the Temple place, but boiled and eaten in the houses of Jerusalem (e.g., Pes. 5: 10; 7: 12). The transfer of the Passover feast to the Temple entailed the end of the rite of blood; the blood of the paschal animals was, like other sacrificial blood, now poured on the base of the altar (II Chron. 30: 16; 35: 11).“ Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover Passover str. 170.

⁹³ S oprávněnou zvědavostí i jakýmsi částečným neklidem se tážeme, s čím se pojí a jaké plody duchovní zralosti nám ono veškeré dění přináší? Neboť jsme si vědomi, jak málo chápeme tajemství Boží a jak málo rozumíme životu i sobě. Neustáváme v hledání východiska z bloudění zmatku a nejistoty, z klopýtání o kořeny zaslepenosti a nevědomosti. Poznámka autora práce

⁹⁴ Pavel Filipi Pozvání k Naději Kapitoly O Homiletické Hermeneutice A Exegezi str. 138. Vydal Kalich 2006

⁹⁵ srov. Abrahám za svého života nenabývá do svého vlastnictví větší kus půdy, „než hrob pro svou ženu a pro sebe (Gn 23,17 – 20 25,9n)“ Bible Písmo Svaté Starého A Nového Zákona Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 21. Praha 1991 vydal Zvon

⁹⁶ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 120.

⁹⁷ Tóra: „Židé svou sbírku posvátných knih přirozeně neoznačují jako Starý zákon, protože k němu nemají protějšek v nějakém, Novém zákoně, nýbrž s přihlédnutím k uspořádání knih jej nazývají *T'nak*: podle začátečních písmen jeho jednotlivých částí Tóra - Nebí'im - K'túbim, česky Zákon - Proroci - Spisy.“ Bible Písmo Svaté Starého A Nového Zákona Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 17. Praha 1991 vydal Zvon

o minulost. „Tóra neříká, co pro ně Hospodin učinil, ale co pro mne Hospodin učinil.“⁹⁸ Každé nové pokolení, každá následující generace se považuje za onu vyváděnou z egyptského otroctví. V průběhu života každé generace vystávají vůči ní noví nepřátelé,⁹⁹ aby národ Izraele hubili. Hospodin však povstává a zachraňuje z rukou nepřátel svůj lid. Boží milost a milosrdenství vůči lidu Izraele tak není něčím minulým, co se již odžilo, co pominulo, nýbrž stálou přítomnou skutečností.¹⁰⁰ Toto je rozhodující motiv, zcela vystupující do popředí. Je to výzva k opravdovosti a čistotě. „celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou“ (Dt 6,5) a křesťanství obohacuje zněním, že těžkým zkouškám a tísňím vystavení, nakonec dojdou vítězství v Beránkově: „*A nevstoupí tam nic nesvatého ani ten, kdo se rouhá a lže, nýbrž jen ti, kdo jsou zapsáni v Beránkové knize života*“ (Zj 21,27). Náruč Boží lásky se rozpíná, aby objala a přivinula k sobě všechny duše, aby s nimi splynula a s nimi se ztotožnila.¹⁰¹ Kdo pod znamením beránkovy krve a pod Boží milostí přechází ze smrti k životu, může se nazývat „Přešlý“ a to zní hebr. *‘ibrí* – „hebrejský“¹⁰² Jednou z částí upozorňujících na možný vztah k („přešlému“) beránkově a současně se vztahujícímu k přiblížení vnímání času, je část popisující obětování Izáka. Ve dvaadvacáté kapitole

⁹⁸ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 120.

⁹⁹ Zde se nabízí alespoň k úvaze při stálém povstávání nepřátel i návaznost s: Pilát, který odsoudil Ježíše na smrt jen nerad a pod silným tlakem velerady i pod tlakem lidu, dal si přinést vodu, před očima lidu si umyl ruce a řekl: „*Já nejsem vinen krví tohoto člověka; je to vaše věc.*“ A *všechn lid mu odpověděl: „Krev jeho na nás a na naše děti.“* (Mt 27, 24-26) Vychází li ovšem někdo (myšleno z křesťanského prostředí) a uplatňoval by násilí vůči Izraeli, na základě těchto veršů, popírá svým konáním už v základě samotné křesťanství.

¹⁰⁰ „Bůh vždy odpověděl na prosby svého lidu a vyslyšel jeho volání, tak vyslyší i to poslední, s nímž se na Něho obracíme na konci sederového obřadu: Karev nahel nitěj chana pedujim le-Cijon be-rina - veď k sobě símě rozptýlené, v jásotu na Cijon vykoupení.“ Hagada Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon Doslov napsal PhDr. Bedřich Nosek Vydal Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice 2007 str. 120.

¹⁰¹ „Když po Nátanově obvinění David vyzná "Zhřešil jsem" (2S 12,13), zvěstuje mu Nátan evangelium o Božím smilování slovy: "Hospodin způsobil přejití (*‘ábar Hi*) tvého hříchu, neumřeš." Tak Hospodin dává zhoupci procházet a hříchu přecházet a obojí se vyjadřuje jedním slovesem - *‘ábar*." Jan Heller Tři svědkové str. 35. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

¹⁰² „V Gn 14,13 se mluví o Abrahamovi-Hebrejském, ale řecké znění zde čte Abram Přešlý" (Abram ho perotés), přesněji přešedší přes Jordán do Země a tím ze smrti do života.“ Jan Heller Tři svědkové str. 35. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

Genesis je čtyřikrát zmínka o beranovi, z toho dvakrát při rozhovoru Izáka s Abrahámem.¹⁰³ Při společném rozhovoru zde používají hebrejského výrazu „*SěH* - kozy - kůzle; ovce - kůzle, tedy beránek..¹⁰⁴ Na místě, kde má být Izák obětován (na hoře) se ovšem v momentě, kdy Abrahám sahá po noži, uskuteční více dějů najednou.¹⁰⁵ Zvíře, beran, kterého Abrahám uvidí už není beránkem, zde je v hebrejském znění použito výrazu *ajíl* - beran, charakterizující dospělé, silné zvíře. Tímto výrazem *ajíl* se označují další významy (pilíř, samovládce, obrovský strom, mocnář).¹⁰⁶ Pisateli textu zřejmě šlo o zdůraznění velikosti, síly. „*Beran uvízl svými rohy v houští*,“¹⁰⁷ Rohy jsou symbolem síly, vrcholu, ale též a to je pro tuto chvíli důležité, nabývají významu paprsku.¹⁰⁸ Bůh, je nejvyšším a nejmocnějším světlem i obrovskou silou. Kladený důraz je nejen na Hospodinovu přítomnost a jeho vedení, ale i na souběh dění, zrcadlící se v činech, probíhajících „současně, jak nahoře tak i dole.“ Prorok Izajáš nás informuje o neustále přítomném prostorovém rozpínání: „...*ten, který nebesa jak závoj roztahuje a napíná je jako stan k obývání*.“ (Iz 40,22). Obětování Izáka se tedy dá vyložit i způsobem astronomickým.¹⁰⁹ Nabízí se srovnání s Ex 12,2 „*Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců...*“ Hebrejské slovo „měsíc“

¹⁰³ „Izák se otázel: »Hle, oheň a dříví je zde. Kde však je beránek k zápalné oběti?« Nato řekl Abrahám: » Můj synu, Bůh sám si vyhlédne beránka k zápalné oběti. « A šli oba pospolu." Gn 22,7.8

¹⁰⁴ Ladislav Moučka Posvátná Geometrie aneb Zrození Hvězdy str. 28. Půdorys 1996

¹⁰⁵ „I vztáhl Abrahám ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka. Vtom na něho z nebe volal Hospodinův posel: »Abraháme, Abraháme!« Ten odvětil: »Tu jsem.« A posel řekl: »Nevztahuj na chlapce ruku, nic mu nedělej! Právě teď jsem poznal, že jsi bohabojný, neboť jsi mi neodepřel svého jediného syna. « Abrahám se rozhlédl a vidí že, vzadu je beran, který uvízl svými rohy v houští. Šel tedy, vzal berana a obětoval jej v zápalnou oběť místo svého syna. Tomu místu dal Abrahám jméno »Hospodin vidí«. Dosud se tu říká: Na hoře Hospodinově se uvidí." Gn 22,10-14

¹⁰⁶ Blahoslav Pípal Hebrejsko – český slovník ke Starému zákonu str. 17. heslo *ajíl* Kalich 2006 čtvrté vydání

¹⁰⁷ hebr. k-r-n znamená: mít rohy, roh (symbol síly a moci), vrchol a důležité paprsek. Blahoslav Pípal Hebrejsko – český slovník ke Starému zákonu str. 148. heslo k-r-n , *keren* Kalich 2006 čtvrté vydání

¹⁰⁸ exkurs do astronomie: „Přesto, že zvířetníkové znamení Berana je v Sefer Jeciře nazýváno TLH, Tálé - Jehňátko, Beránek, je dost pravděpodobné, že *ajíl*, beran v Gn 22 označuje totéž, vždyť i my nazýváme Berana - i když nesprávně - Skopcem... Platónský měsíc, jak víme, má 2160 let, což se zhruba kryje se vstupy jarního bodu do jednotlivých souhvězdí zvířetníku. V době, kdy tento bod vstupoval do Ryb, to znamená okolo roku 0 našeho kalendáře, se objevuje veliký prorok a náboženský reformátor Ježíš Kristus. Asi 2100 - 2200 let před ním žil jeho prapředek Abrahám, stojící také na začátku rodopisu Ježíšova (*Mat* 1,12). Abrahám tedy žije v době, kdy je jarní bod na rozhraní Býka a Berana. Ladislav Moučka Posvátná Geometrie aneb Zrození Hvězdy str. 28. Půdorys 1996

¹⁰⁹ „ Z hory (?), používané k astronomicko-kultickým účelům v zemi Mória, v důsledku precese jarního bodu zmizí souhvězdí Býka a postoupí své místo Beranu, který uvízne za rohy – Uvázne Paprskem – na hrotu jarního bodu.“ Ladislav Moučka Posvátná Geometrie aneb Zrození Hvězdy str. 28. a 29. Půdorys 1996

(*chódeš*) je základním kmenem pro slovo "nový", "obnova" (*chádáš*), a ta se samozřejmě nevztahuje jen k novému měsíci, ale zahrnuje obnovu a změnu všech dosavadních vztahů a celého života. „A jeho začátkem, ale podle hebrejštiny doslova hlavou, tedy základem a vrcholem zároveň, má být čas vysvobození.“¹¹⁰ Nastal čas „projítí“ beránkem a čas vzítí (srov. s pozn. č. 64.) z krve na veřeje (čas popsání veřejí slovy jeho „učení“, napsat je do svých srdcí a myslí), neboť to co život dává je slovo Boží. Biblická slova: *I řekl Bůh: „Bud’ to a to“ A stalo se tak*, zřejmě neznamenají vzhledem k obrovskému časovému období věnovanému vývoji světa a života v něm, okamžité stvoření plánovaného cíle. Jedná se o slovní, dílčí vývojové impulsy k dílčím cílům, jež se postupným vývojem v mnoha generacích uskutečňují. Jednotlivé postupné kroky určitého dění v průběhu nějakého času, krystalizují v propojení události s ústředním tématem či osobou (osobami).¹¹¹ Biblický příběh (událost) navíc „charakterizuje to, že vnitřní propojenost jednání je – často jakoby z pozadí – určována jednáním božím.“¹¹² O to naléhavěji vyvstávají palčivé otázky, jaký smysl zaujímá příběh v tvůrčím Božím plánu? V jakém souladu s ním je ve sdělení a co z toho pro nás vyplývá. Za hlubší pohled a pozornost se nabízí, „že vlastní "památkou"¹¹³ není ani sám beránek ani nic předmětného, ale "ten den", tedy žádný pomocný nástroj, ale moderně vyjádřeno sám časoprostor, který se má stát místem pro setkání s Hospodinem či s Pánem.“¹¹⁴ Není to tedy něco dávného, minulého, přešlého co se nás netýká, ale naopak, stávající živou současností kterou žijeme, ve které stojíme a svým konáním i myšlením tvoříme a ovlivňujeme.

¹¹⁰ Jan Heller Tři svědkové str. 27. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

¹¹¹ Každá dějinná událost (kultura) má dobu svého zrození, kdy se nalézá v plenkách, pak dobu svého vyvrcholení, kdy její impuls se snaží ovládnout celičský svět, a samozřejmě dobu svého sklonu, který přivodí postupně její odumření a pád. Tyto události jsou příčkami na žebříku lidské evoluce. Jsou určitou školou člověka i národům. Každá následující kultura vyjadřuje zralejší světový názor, vyžaduje větší duchovní zralost, klade současně vyšší požadavky na lidskou morálku, na vývoj srdce, spočívající ve vývoji čisté lidskosti.

¹¹² Pavel Filipi Pozvání k Naději Kapitoly O Homiletické Hermeneutice A Exegezi str. 131. Vydal Kalich 2006

¹¹³ V Ex 12,14: „Klíčové slovo verše "památka", hebr. *zikkáron*, spíše zpřítomnění,.... Odpovídajícím výrazem (ekvivalentem) v řečtině je *anamnésis* (*ana* = znovu), tedy doslova znovupřipomenutí, slůvko, jehož užívá v evangelijním podání Ježíš při ustanovení své Večeře (to čítejte na mou památku IK 11.24 n.; L 22,19). Mezi hebrejským a řeckým rozpomínáním je však rozdíl: při hebrejském rozpomínání vstupuje minulost do přítomnosti, vlastně Bůh sám se svými skutky vstupuje do přítomnosti a ti, kdo hodují, se stávají současníky a účastníky těch, kdo vycházejí z Egypta (srov. Dt 5,3). Řecké a také naše rozpomínání je spíše cesta z přítomnosti do minulosti, nikoli Boží čin, ale akt lidské paměti, při kterém opouštíme přítomnost a myslí vstupujeme do minulosti.“

Jan Heller Tři svědkové str. 36. a 37. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

¹¹⁴ Jan Heller Tři svědkové str. 37. Vydal ISE, edice OIKÚMENÉ 1995

Nezapomínejme tedy na neustále zpřítomňování „přešlých“ příběhů v našem putování životem. Jsme plodem minulosti, „jsme naroubování na minulost,“¹¹⁵ nezhazujme tedy minulost ani přítomnost, neboť nitky jednotlivých příběhů (osudů) jsou pravda, jen jednotlivými větvičkami a větvemi, ale rostoucí a živeny z kmene jednoho stromu. Je proto žádoucí a nutné učit se „*abecedě Boží řeči*“ (Žd 5,12).¹¹⁶

Bůh se mezi lidem Izraele v době exodu projevuje jako Spasitel. Po opuštění země poroby, vydávají se Izraelci vstříc zaslíbené zemi. Po tříměsíčním putování přicházejí k hoře Sínaj, kde se Bůh opět projevuje ve své mocné přítomnosti, „když Izraeli zjevuje svou vůli v Zákoně“¹¹⁷ (Ex 19 a 20). Všemu lidu Izraele se dostalo bezprostřední zkušenosti přímého styku s moci Boží a Bohem samým, která jinak patří do kategorie výjimečných svědků. Lidu se dostalo osobitého smyslového poznání, stal se živým svědkem podřizujícím celý život Božímu obdarování (zákonu). Zákon můžeme rozdělit na dvě části, Desatero¹¹⁸ a Knihu smlouvy (Ex 20–31). Vydání zákona není jen písemný projev Hospodinovy vůle, je to především ustanovením smlouvy.¹¹⁹ Je to dar následků Božské síly života, které spoutávají síly hadů zla, rozpouštějí ztvrdliny lidských povah a žárem duchovní lásky omezují působení sil smrti, činí tak člověka svobodným a radostným.¹²⁰ Pro duchovní vývoj Izraele (ne jen jeho) má nezastupitelně trvalý vliv znění prvních slov Desatera: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh;“ (Ex 20,2). O tom, že mají opravdu mimořádně silný význam svědčí

¹¹⁵ Pavel Filipi Pozvání k Naději Kapitoly O Homiletické Hermeneutice A Exegezi str.134. Vydal Kalich 2006

¹¹⁶ „Podle apoštola Pavla je největším bohatstvím Židů Boží slovo. Je to pochopitelné, neboť na tomto slově je založena celá jejich existence. Proto se jim také říká "lid knihy". Židovská Písma však nejsou jen souborem informací o událostech z předchozích staletí, ale především slovem, které má moc člověka vytáhnout ze sevření a nouze a proměnit jej do podoby skutečného lidství.“ Jiří Beneš Nevystižitelný Bůh? Rozhovory nad Biblí str. 70. Vyšehrad 2010

¹¹⁷ Raymond B. Dillard Tremper Longman III. Úvod do Starého zákona str. 60. Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman Přeloženo a vydáno se svolením: Zondervan Publishing House 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štíčka. Vydal Návrat domů 2003

¹¹⁸ „A promluvil Bůh všechna tato slova.“ Proto se také někdy říká Desateru Dekalog, tedy „deset slov“. Jiří Beneš Nevystižitelný Bůh? Rozhovory nad Biblí str. 27. Vyšehrad 2010

¹¹⁹ „Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země.“ (Ex 19,5)

¹²⁰ O šabat, případnoucímu na svátek Pesach, se čte vedle Tóry i kniha Píseň písní, hebrejsky Šír haširim. Židovská tradice ji vykládá jako alegorické vyjádření vztahu Izraele a Boha, v zastoupení milence a milenky. „Proč právě na Pesach čteme Šír haširim? Protože jarní svátek Pesach je oslavou svobody člověka. Svobodný člověk si rád zpívá a jaro je čas rozletu. Šír haširim nám má ukázat způsob, jak naložit se získanou svobodou.“ Jan Divecký Židovské svátky Kalendářem od Pesachu do Purimu str. 22. Vydalo Nakladatelství P3K 2005

jejich prolnutí nejen do dalších oddílů prikázání, ale v odkazech je nalezneme v celém Starém zákoně. Jiří Beneš je vykládá a vysvětluje „Formulí sebezjevení“,¹²¹ obsahující, vlastně vyjadřující stěžejní vyznání Hospodinovy jedinečnosti: „Hospodin je Bůh“. Formule sebezjevení je nejpodstatnějším sdělením Desatera. Vypovídá a zdůrazňuje skutečnost o tom, kdo vede ke sjednocení, kdo vysvobozuje, kdo promlouvá, ale i tom kdo je Prakořenem uprostřed nás (např. Joz 3,10; Iz 12,6), a tím je, nebo může být jenom Bůh. Což také podtrhuje a podmiňuje určující nepostižitelnou podstatu Boha. Bůh je duch, tak i cíl lidského vývoje je zřejmě duchovní. Pokračování textu Desatera: „*Který vyvádím tebe ze země dvojího sevření z domu otroků*“, pojmenovává Jiří Beneš jako „Formuli vysvobození.“¹²² Zněním této formule, se „usvědčuje“ a vypovídá Bůh sám o své pravdivosti, neboť konkrétními skutky naplňuje a naplní vše, čeho předem ohlásil. Tímto jednáním, je doslova přímo zamezená (až odmrštěná) možnost, vyprávět o událostech vyvedení z Egypta, jako o jednorázovém aktu, jako o pouhé vzpomínkové (informativní) události běhů dávno minulých. Naopak, je jím dosvědčen zpřítomňující dlouhodobý proces záchrany Hospodinova lidu.¹²³ Hlas Boha se spojuje s lidským a překonává „povrchní“ klanění se starého světa a pouhé víry v něho, a přivádí lid do vztahu plného důvěry Mu. Přichází hluboké uvědomění, že Bůh je neustálou přítomnou realitou. V Boha nejen věříme, ale také důvěřujeme a plně se odevzdáváme Mu, Bohu Otcí.¹²⁴ Bůh vede Izrael jako jeho Spasitel a Král. Jedná a vede Izrael přípravnou cestou Ducha, k rozvoji duchovní „inteligence“ pro pozdější možné pochopení cesty Kristovy. „*budete růst v poznání Boha.*“ (Ko 1,10). Celá minulost se jeví vlastně zrozením v přítomnosti.

¹²¹ „Podle pravidel hebrejského slovosledu by na prvním místě věty mělo stát sloveso, které je nositelem zvěsti. Předřazením čtyř slov slovesu dochází k jejich mimořádně silnému teologickému zdůraznění.“ Jiří Beneš Desítka aneb Deset slov o Bohu a člověku str. 50. a 51 vydal Návrat domů 2008

¹²² Jiří Beneš Desítka aneb Deset slov o Bohu a člověku str. 51. a 57. vydal Návrat domů 2008

¹²³ viz Ex 6,4-5 kde Hospodin připomíná, rozpomíná se, na své vázání smlouvou (slib) s Abrahamem Gn 46,4

¹²⁴ „...*Toto praví Hospodin: Izrael je můj prvorozený syn.*“ (Ex 4,22)

3. Pesach a křesťanské¹²⁵ velikonoce – vliv na křesťanskou komunitu

„Bůh a Otec...nás v Kristu...již před stvořením světa vyvolil“ (Ef 1,3)

„A nyní ty Otče, oslav mne svou slávou, kterou jsem měl u tebe, dříve než byl svět.“
(J 17,5)

Kdo je Ježíš Kristus? Biblické texty uvádějící tuto kapitolu nás svým způsobem vedou k prýstíci prameni. Prolog Janova evangelia „*Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo Bylo Bůh....*“ (J 1-14) zase navádí k určitému vykladačskému klíči. Tato slova zjevují stvořitelskou moc Boží. Vše povstalo z tvořivého božského slova lásky. Slovo Boží je tedy podstatou života. Ježíš je synem tvůrčího Slova, které je základem Kristovým a tvoří základ praobrazu čistého lidství. Boží vyvolení je též spjato s Ježíšovým narozením i s jeho křtem (např. Mt 3,17; L 3,22) Bůh, Duchem Nejvyšším naplňuje své zjevení v největším Synu Božím¹²⁶ – Kristu. V tomto zázračném ději se Slovo stalo Tělem – zjevenou bytostí – Ježíšem Kristem. Bůh vyslyšel zoufalé prosby lidstva. Přišel ku pomoci, pomoc zvěstoval i dal. S Ježíšovým původem (rodem) nás také seznamuje text Matoušova evangelia (Mt 1,1-17). Zvláštní je, že Ježíšův rodokmen je zařazen hned v úvod celého Nového zákona. Počínaje Abrahamem, tedy tím s kým Hospodin v Gn 15,18 uzavírá smlouvu, jež se svým obsahem vztahuje k budoucímu osudu jeho potomstva (srov. s poznámkou č. 102).

¹²⁵ Křesťan, odvozeno nikoli od „křest, křtiti“, nýbrž od Kristus,.... „z čehož půjde, že křesťan ve jménu Kristovu pokřtěný a v něj, jako v svůj kmen vštípený, má po křesťansku, totiž po kristovsku živ býti, z něhož život svůj a formu života i sílu bere“Jméno křesťan se poprvé vyskytlo v Antiochii Syrské (Sk 11,26) někdy ve čtyřicátých letech I. Století Adolf Novotný Biblický slovník str. 359. heslo Křesťan Kalich 1956

¹²⁶ „V Novém zákoně Kristus jako Syn Boží. Jde o překlad slov *paš* [= dítě , chlapec] a *hyios* [= syn] především ve vztahu k Ježíši Kristu.“.... J 1,29.36 je citátem z Iz 53,12, protože aram. *taljá'*, jež je tlumočeno řecky *amnos* [= beránek], znamenalo obojí: beránka i syna, případně služebníka. Podobně prý řecké *arnion* [= beránek].. Adolf Novotný Biblický slovník str. 1 050. heslo Syn Boží Kalich 1956

Na posledním místě (dvačtyřicátém)¹²⁷ je uvedeno jméno Ježíše. Matouš dále „*Hle panna počne a porodí syna a dají mu jméno Immanuel, tj. přeloženo, Bůh s námi.*“ (Mt 1,23) verš, cituje daleko starší proroctví nacházející se u Izajáše „*Hle, dívka počne a porodí syna a dá mu jméno Immanuel (to je S námi Bůh)*“ (Iz 7,14).¹²⁸ Ve výkladu Janova zjevení, Jan Ježíše nazývá lvem z rodu Judova.¹²⁹ V Lukáši 3,22 je kladen důraz na myšlenku Božího vyvolení k mesiášskému úkolu (možno srov. Iz 42,1)¹³⁰ Ježíš i sám o sobě mluví že: „*Moje království není z tohoto světa,...*“ (J 18,36). Pro nás je nejdůležitější (vzhledem k tématu práce)¹³¹ označení, které mu přisoudil Jan Křtitel: „*Hle beránek Boží, který snímá hřích světa.*“ (J 1,29.36). „Beránek Boží“ se stává symbolem „zástupného utrpení.“¹³² Stejně jako beránek velikonoční při vysvobození Izraele z Egypta znamenal počátek vykoupení, představuje Beránek Boží (Ježíš Kristus) počátek nového času, vysvobození z hříchu.¹³³ V něm je „dotažen“ význam exodu (z Egypta).¹³⁴ „*Nastal den nekvašených chlebů, kdy měl být zabit velikonoční beránek*“ (L 22,7). Dle synoptických evangelií, jedl Ježíš v poslední noci se svými učedníky beránka, ale všemu dění hodů dává zcela nový význam. Centrem už není samotný beránek, nýbrž chléb a kalich. Základní smyslem už není kladení důrazu

¹²⁷ „Již na první stránce Nového zákona je onou Dvačtyřicítkou potvrzena návaznost na Starý zákon; Na Egypt, který byl rozdělen do dvačtyřiceti krajů a kam se i Ježíš se svými rodiči musel z důvodu pronásledování uchýlit před Herodesem.“ Ladislav Moučka Cesta Pouští – Část Druhá Posvátná Geometrie aneb Zrození Hvězdy str. 73. Půdorys 1996

¹²⁸ srov. „Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět.“ (J 16,28)

¹²⁹ srov. (Gn 49,8) žehnající Jákob „Mládě lví je Juda“

¹³⁰ „ Toto Boží vyvolení je u L 1,35 spojeno se zrozením Ježíšovým [sr. Iz 49,1,5], ve Sk 13,32n na základě Ž 2,7 s jeho vzkříšením. Chce se tím říci, že to, co začalo zrozením Ježíšovým [sr. Ř 1,3], bylo aktualizováno vylitím Ducha sv. na Ježíše v okamžiku jeho povoláním za Mesiáše [Sk 4,27; 10,38] a potvrzeno jeho vzkříšením [sr. Ř 1,4]. Podobně u J 1,34 je pojmem Syn Boží vyjádřeno mesiášské povolání Ježíšovo [sr.] 1,49].“

Adolf Novotný Biblický slovník str. 1 050 heslo Syn Boží Kalich 1956

¹³¹ Chtěl bych zde říci, že vzhledem k řešení mnohačetné, mnohovrstvé symboliky , četnosti různých obsahů výkladu, atd. uvádím jen některé, zdaleka ne vše vysvětlující (nejsou ani taky úplně předmětem této práce)

¹³² „Jan měl patrně na mysli každodenní oběť beránka v chrámě i vysvobození národa z otroctví egyptského [J 2,13], ježto byl nedaleko svátek velikonoční. Sr. J 19,36 s IPT 1,19. Ve Zj se užívá 27krát slova Beránek pro označení Krista [Zj 5,6; 7,14.17; 13,8; 14,1.4 aj.).“ Adolf Novotný Biblický slovník str. 65. heslo Beránek Boží Kalich 1956

¹³³ „A svůj život dávám za ovce“ J 10,15

¹³⁴ „ O novém exodu' mluví evangelista Lukáš v souvislosti s utrpením Páně (L 9,31). Řecký text evangelia praví přímo, že svou smrtí Ježíš ‚exodus dokoná'. Proto také slavil s učedníky svátek beránka, připomínkou na vyvedení z Egypta (L 22,14- 20) jako ten pravý Beránek Boží (J 19,36 sr Ex 12,46), který se obětuje, aby své vytrhl ze smrti (sr IK 5,7).“ Bible Písmo Svaté Starého A Nového Zákona Podle ekumenického vydání z roku 1985 str. 65. Praha 1991 vydal Zvon

vztahující se k vyjití z Egypta, nýbrž směřuje ke konečnému vyjití v Ježíšově smrti a vítěznému vzkříšení. Shodně s Ex 12,14 kdy je „památka vyjití z Egypta zřizována již předem, v předvečer této události, tak i Ježíš v předvečer kříže ustanovuje památku hodu chleba a vína (1K 11,24.25; L 22,19)“.¹³⁵ Na rozdíl od synoptiků, nesměřuje Janovo čtvrté evangelium poslední chvíle Ježíšovy s učedníky k paschálnímu hodu, ale ukazuje, naznačuje, že Ježíš ve smrti na kříži je tím pravým beránkem (srov. J 1,29.36 a 18,28; 19,6.36). Z pohledu staré smlouvy, kterou uzavřel Hospodin s Abramem (Gn 15,18), jí Ježíš Kristus naplňuje, „prolitím smírcí krve a zástupným nesením viny“¹³⁶ a svým tělem na kříži „roztíná“ smlouvu novou: „*Ted' svět opouštím a navracím se k Otci.*“ „*Dokonáno jest.*“ (J 16,28 a 19, 30)¹³⁷. Jeho smrt na kříži zaznamenává počátek nového údobí dějin. Znamená vysvobození z otroctví hříchu. Právě jako velikonoční Beránek znamená počátek vykoupení Izraele z Egypta, tak Ježíšův čin znamená vysvobození z hříchu, ovšem vztahujícímu se na celý svět.¹³⁸

Ježíšovo tělo po vzkříšení je tělo skutečné a Ježíšovi učedníci se ho mohli dotýkat. Neslo stopy od hřebů a od kopí (viz J 20, 27). Toto tělo vzkříšení však již nepodléhá zákonům

¹³⁵ Adolf Novotný Biblický slovník str. 66. heslo Beránek Velikonoční Kalich 1956

¹³⁶ Adolf Novotný Biblický slovník str. 65. heslo Beránek Boží Kalich 1956

„Zástupné nesení viny „ možno srov. S Ž 3,1 odkaz písmene d

¹³⁷ srov. Ježíš řekl: „Nyní byl oslaven Syn člověka a Bůh byl oslaven v něm; Bůh jej také oslaví v sobě a oslaví jej hned.“ (J 13, 31.32)

¹³⁸ Další analogické spojitosti: Na počátku Ježíšova působení je křest (Mk 1,9) uveden v souvislosti s Izraelskou zkušeností překročení Rákosového moře (Ex 14,21-22; možno srov. 1K 10,1-6).

Po křtu odchází Ježíš na poušť, kde prožívá čtyřicet dní, kde zakoušel pokušení (L 4,1.2), podobná, nebo se vztahem k pokušením jaká zakoušel na poušti Izrael ve svém čtyřicetiletém putování. Ježíš jim na rozdíl od Izraele odolal. Ježíš odpovídal d'áblu vlastně slovy Mojžíše (srov. Dt 8,3; 6,13; 6,16; s Mt 4,4; L 4,7-8; L 4,12).

Ježíš takovým to jednáním, ukazuje svým následovníkům cestu. Další shodnou paralelou je Kázání na hoře (Mt 5,1 u Lukáše na rovině 6,17) zaměřeno na Zákon a vydáním Zákona na hoře Sínaj (Ex 20). Nejdůležitější shodou Exodu a Ježíšova pozemského působení je podstoupení kříže v době paschy (Mt 26,19; Mk 14,16; L 22,13). Stal se beránkem umírajícím za druhé (1K 5,7). Tímto dovršil Ježíš Kristus exodus.

„V jiném smyslu dnes křesťané prožívají život jako putování pouští a očekávají budoucí odpočnutí, které nastane na konci exodu (Žd 3,7-4,13), totiž vstup do zaslíbené země (nebe).“ Raymond B. Dillard Tremper Longman III. Úvod do Starého zákona Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman Přeloženo a vydáno se svolením: Zondervan Publishing House 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štíčka. str. 60. Vydal Návrat domů 2003

hmoty; může projít zavřenými dveřmi (J 20,19 a 26), může se udělat neviditelným (L 24,31), je schopno přijímat potravu, i když ji pravděpodobně nepotřebuje ke své existenci (L 24,43. Sk 1,4). Z Olivové hory (Sk 1,1-12) po čtyřiceti dnech po svém vzkříšení, byl Ježíš Kristus před zraky učedníků vyzdvižen a oblak jim ho vzal z očí (Sk 1,9). Hleděli upřeně k nebi za ním, jak odchází, a najednou vedle nich stáli dva muži v bělostných šatech, kteří jim řekli, že Ježíš vzatý od nich do nebe, přijde zase právě tak, jak ho viděli odcházet do nebe (Sk 1,10.11.). Toto nanebevzetí Páně naznačilo, že Ježíš se již učedníkům na Zemi zjevovat nebude, že jeho vzkříšené tělo přechází do vyšší sféry života, tj. do nebe. Oblak je znamením Boží přítomnosti (Mt 17,5; Mk, 9,7; L 9,34) Ježíš v J 14,2.3 říká: „*V domě mého Otce je mnoho příbytků... Jdu, abych vám připravil místo. A odejdu-li, abych vám připravil místo, opět přijdu a vezmu vás k sobě, abyste i vy byli, kde jsem já.*“ Události kolem nedělního rána, kdy Ježíš byl vzkříšen, což je událost nejdůležitějšího významu, se dle Nového Zákona se odehrály asi takto: První den po sobotě, když ještě byla tma, vyšly ženy z domu, aby nakoupily masti. Magdaléna se od nich odloučila a běžela k hrobu. Když shledala, že je hrob prázdný, oznámila to Petrovi a Lazarovi. V okamžiku kdy začalo vycházet Slunce, přišly ostatní ženy s nákupem ke hrobu. V prázdné hrobce spatřily anděla (dle Lukáše byli dva L 24,4) a dostaly pokyn oznámit apoštolům, že Ježíš vstal. Ženy se polekaly a utekly a nikomu nic neřekly, poněvadž se bály (Mk 16,8). Když se z prvního úleku vzpamatovaly, řekly to apoštolům, nikdo jim však nevěřil. Poněvadž dva učedníci na cestě do Emaus věděli, že se ženám ukázal anděl, ale nic o tom, že viděly i Ježíše, lze předpokládat, že ženy o přišly k hrobu ještě jednou a teprve pak se setkaly s Ježíšem (Mt 28, 9). Petr a Jan na zprávu Magdalény reagovali tím, že šli k hrobu (J 20,3-10). Magdaléna tam šla s nimi nebo brzy po nich a zůstala u hrobu i tehdy, když apoštolové odešli (J 20,11). Tehdy se jí zjevil Ježíš a poslal ji zase k apoštolům (J 20,18), ale ti ji ještě nevěřili (Mk 16,11). Po návratu dvou učedníků z Emaus, tito našli jedenáct učedníků pohromadě (z apoštolů scházel jen Tomáš). Vzájemně se informovali o Ježíšovi. „*Když o něm mluvili, stál tu uprostřed nich*“ (Lk 24,36). Události z doby ukřižování a vzkříšení Ježíše jsou pevně vtisknuty do paměti Země a i proto každoročně mohou duchovní lidé čerpat posilu z této události, která tvoří jeden z největších mezníků ve vývoji lidstva. Ježíš Kristus svou dobrovolnou obětí (smrtí) za

lidstvo na Golgotě¹³⁹ krve, snal z lidstva tíhu tzv. dědičného hříchu (prvotního hříchu), a vysvobodil ho z hrobu. Ve Starém zákoně věděli, že přijde Vykupitel, který zachrání lidstvo před pádem do tmy (Iz 9,1.2. a Iz 43,1). On svou obětí zabránil, aby se lidé nestali kořistí šelmy, tj. Antikrista (stejně tak při záchraně Izraele z Egypta, proti Boží vůli se staví faraon) „*On zemřel za nás, abychom my, ať živí či zemřelí, žili spolu s ním*“ (1Te 5,10). Slova, které Ježíš Kristus zprostředkoval lidem, jsou bytostnou součástí jeho samého, proto lze říci, že i jeho učení je cesta, pravda a život, a to život věčný, umožňující přechod ke stálému přibližování se k Bohu. „*Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne*“ (J 14,6.7). Ježíš Kristus je vtěleným obrazem Božím, a svým životem nám ukázal, jak se máme k Bohu přibližovat: „*Kristus je Boží moc a Boží moudrost*“ (1K 1,24). Jeho cesta vede nejdříve s křížem na Golgotu krve a až poté dosahuje vzkříšení a od svého Otce život věčný.¹⁴⁰ Z roviny vnímané jako Izrael = Zápasí Bůh se ocitáme v rovině Immanuel = S námi Bůh, který „se stal tělem a přebýval mezi námi (J 1,14).“¹⁴¹ V Ježíšových slovech: „*To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem miloval já vás*“ (J 15,12) je shrnut „*celý zákon i proroci*“ včetně naplnění obsahu i odkazu velikonoc (Pesachu)¹⁴² a

¹³⁹ z hebrejského „gúlgólét“, což znamená lebka Blahoslav Pípal Hebrejsko – český slovník ke Starému zákonu str. 35. heslo gúlgólét Kalich 2006 čtvrté vydání Jedná se o pahorek vně Jeruzaléma (srov. J 19,17)

¹⁴⁰ Ježíš ji řekl: „Nedotýkej se mne, dosud jsem nevystoupil k Otci. Ale jdi k mým bratřím a pověz jim, že vystupují k Otci svému i Otci vašemu a k Bohu svému i Bohu vašemu.“ (J 20,17)

¹⁴¹ Raymond B. Dillard Tremper Longman III. Úvod do Starého zákona str. 63. Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman Přeloženo a vydáno se svolením: ZondervanPublishingHouse 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štička. Vydal Návrát domů 2003

¹⁴² Pesach v Novém zákoně. Kombinace svátků Pesachu a Macot se předpokládá i v Novém zákoně. Tento název zde označuje za a) oslavu Vysvobození (Mt 26,18; Mk 14,1; Žd 11,28) za b) celý svátek (Mt 26,2; L 22,1; Sk 12,4) k svátku nekvašených chlebů (Mk 14,1,12; L 22,1,7; Sk 12,3 20,6) a za c) ve Starém Zákoně (Ex 12,21) Důležité je spojení smrti Ježíše s Pesachem. Podle evangelia byl Ježíš ukřižován 15. dne Nisanu, první den svátku. Poslední večere se bere jako jídlo Pesachu, během kterého se vysvětluje spásitelský význam Ježíšovy smrti (Mk 14,22, 24). V Janově evangeliu se ovšem Ježíšova smrt datuje na 14. Nisan (J 19,14; 18,28) do hodiny porážky obětních zvířat Pesachu (J 19,14, 31; Mk 15,33-34, 37) a jídlo na noc 13. Nisanu. Důvody nejsou kalendářní, nýbrž teologické. Na rozdíl od synoptického evangelia Jan vykládá Ježíše jako Božího (obětního) beránka (J 1,29; 19, 36)

„Passover in the New Testament. The combined *Passover-Mazzot* Feast is also presupposed in the New Testament. The name here refers a) to the celebration of the Passover (Matt. 26: 18; Mark 14: 1; Heb. II: 28); b) to the whole feast (Matt. 26: 2; Luke 22:41; 22: 1; Acts 12:4; especially in John 2: 13, 23, et al.; for this name "[feast of] unleavened bread" [Mark 14: 1, 12; Luke 22: 1, 7; Acts. 12:3; 20: 6] is also used, and c) as in the Old Testament (e.g., Ex. 12:21), to the Passover lamb (Mark 14: 12, 14, 16; Luke 22:8, 15; John 18-28; II Cor. 5: 7).

ustanovení večeře Páně (L 22,14-20). Láska je onou kolébkou a hybnou pákou veškerého vývoje, je silou božského života a nejvyšší stvořitelskou moci Boží. Láska je ohnivým citem rozdávaní se, tvoření a niterného rozvíjení i odpuštění a je oním odkazem vedoucím k Pesachu i křesťanským velikonicím (viz 1 K 13,1-13). Jejím pravzorem je Kristus.

„Já jsem světlo světa; kdo mne následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.“

(J 8,12). *„Zůstáváte-li v mém slovu...Poznáte pravdu a pravda vás učiní svobodnými.“*

(J 8,31.32).

The connection of the death of Jesus with the Passover is important. According to the synoptic gospels, Jesus was 'crucified on the 15th day of Nisan, the first day of the feast; they understand the last supper of Jesus as a Passover meal, during which the salvational meaning of Jesus' death is disclosed (Mark 14:22, 24). The gospel of John, on the other hand, dates the death of Jesus to the 14th of Nisan (John 19: 14; cf. 18: 28), to the hour of the Passover slaughtering (cf. John 19: 14, 31; Mark 15:33-34, 37; cf. Pes. 5: I; Jos. Wars, 6: 423), and the meal to the night of the 13th of Nisan. This does not have calendaric Figure 6. Passover *seder* of Kurdish Jews' in Jerusalem. The ceremonial *seder* plate is being raised. Photo David Harris, Jerusalem. Ln (Jaubert), but theological reasons. Unlike the synoptic gospels, John interprets Jesus as the Passover lamb (John I: 29: 19: 36)" Encyclopedia Judaica Copyright 1996 by Keter Publishing House Jerusalem Ltd., Israel Passover str. 171.

ZÁVĚR

Stručné shrnutí předložených kapitol:

Jednoznačný původní význam obřadu Pesach nám není zcela přesně znám. Pesach pravděpodobně původně slavili kočovní chovatelé ovcí a koz, později jej přejímají Izraelité, aby ochránili sebe i stáda před tím, než s nimi vyrazili na pastvu do pouště. Obřad krve a s ním související pravidla, která stále platila (Ex 12,46; Nu 9,12), kdy nesměla být obětovanému, paschálnímu zvířeti zlomena ani jedna kost, poskytují účastníkům obřadu ochranný význam. Pesach nám předkládá i nejstarší literární záznam v Exodu 12,21. Starý domácí zvyk kočovných obyvatel se tak uvádí do historie jeho spojením se stěžejní událostí dějin spásy Izraelitů – Exodem¹⁴³.

Důvodem tohoto spojení bylo z tradičně-historického hlediska vysvobození tedy odchod z Egypta, který se dal spojit, navázat na Pesach. Obřad krve navíc pomohl spojit Pesach s příběhem zabíjení prvorozených v Egyptě (Ex 12,23), což se zřejmě do tradic Exodu dostalo také jako důvod, proč faraon Izraelity nechal odejít (Ex 11,4). Uvedený historický kontext předurčuje charakter Pesachu – stal se z něj svátek připomínající Exodus (Ex 12,11-14; Dt 16,1,3). Důležité je spojení smrti Ježíše se svátkem Pesachu, jako Božího Beránka (J 1,29; 19,36) a s návazným vyložением spasitelského významu Ježíšovy smrti (Mk 14,22-24; J 10,14-15). Své působení začal Ježíš Kristus na poušti, čímž nám evangelia zřetelně naznačují, že jeho život je naplněním exodu. Spojuje v sobě (jako Mojžíš) úřad královský, kněžský a prorocký. Ježíš Kristus toliko jen nenavazuje na kultický starozákonní obětní řád,

¹⁴³ Vývoj svátku Pesach ve starověkém Izraeli předkládaný nám Starým Zákonem zachycuje různorodou zkušenost slavení svátku v průběhu času viz např.: Ex 12,11 – v ustanovení hodu je zde vloženo: „Bude mít přepásána bedra, opánky na nohou a hůl v ruce.“ Ex 23 – Izrael si má připomínat Boží spasitelné skutky alespoň o třech výročních slavnostech s účastí ve svatyni. ; Lv 23 – spojení oběti prvotin s beránkem, ustanovení oběti kozla za hříchy a dvou beránků k hodu oběti pokojné; Nu 28 – ; Dt 16 – Izrael má slavit svátky na místě, které určí Hospodin; Joz 5 – lid slaví první hod beránka v zaslíbené zemi; 2Pa 30 – slavení hodu beránka za krále Chizkijáše, ve druhém měsíci, neslavil celý Izrael spolu s Judou, 2Pa 35 – slavení hodu beránka za krále Jóšijáše v Jeruzalémě, „Připravili velikonočního beránka na ohni podle řádu, ale co bylo posvěceno, vařili v hrncích, kotlích a mísách a spěšně roznášeli všemu lidu.... „V Izraeli nebyl takový hod beránka slaven ode dnů proroka Samuela“ poznámka autora práce

ale spíše ukazuje k oběti zástupné, přeneseně v poslušném sebeobětování (Abrahamovo obětování Izáka Gn 22,8-10, obsahuje určitý předobraz poslušnosti „zástupné oběti“) se sám stává velikonočním beránkem, který umírá za druhé (1 K 5,7). Osvobozuje tak své následovníky od zlořečení Zákona jak nás informuje Nový Zákon v Ř 7. a tím zprošťuje i od dalšího zabíjení beránků. „Tak se Zákon, který nikdy nebyl prostředkem umožňujícím obecenství s Bohem, stává pro křesťana vodítkem pro plnění Boží vůle v životě.“¹⁴⁴

V podstatě „všechny“ v této práci uvedené předbiblické i biblické starozákonní symboly Paschy se ukázaly jako dočasné a předjímaly příchod Ježíše Krista, vtěleného Syna Božího s učením a dílem Lásky i Milosrdenství. Ježíšova vlastní slova „*Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To činite na mou památku*“ a „*Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá*“ (L 22,19.20), jsou dokladem naplnění jak Božího zjevení i zaslíbení, tak ustanovením nové smlouvy s novým „rozměrem“ a kladenou důležitostí slaveného svátku směřující k uskutečnění Království Božího.¹⁴⁵

Jakousi spojnicí v průběhu tisíciletí zůstává „kněžská služba“ vykonávající ritus oběti beránka v různých společenstvích, orientovaných nejprve na svou ochranu, následně lid Izraele slaví hodem beránka vysvobození z područí Egypta a z tohoto vyplývající uvědomění si, že jsou Božím lidem. Bůh Stvořitel zůstává v naději s „veškerou čeledí země“ ve svých spasitelných činech a v každém přítomném okamžiku, aby nakonec obětoval svého syna pro vysvobození „svých, ze smrti do života.“ Spojení s Bohem dodává člověku jistoty života

¹⁴⁴ Raymond B. Dillard Tremper Longman III. Úvod do Starého zákona Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman str. 61. Přeloženo a vydáno se svolením: Zondervan Publishing House 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štíčka. Vydal Návrat domů 2003

¹⁴⁵ srov. „Ježíšův vlastní důraz, že on a Otec jsou jedno (J 10,30; 17,21-23), je třeba chápat na pozadí velkého základního vyznání víry Izraele v š' ma': „Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný“ (Dt 6,4). Raymond B. Dillard Tremper Longman III. Úvod do Starého zákona str.97. Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman Přeloženo a vydáno se svolením: Zondervan Publishing House 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štíčka. Vydal Návrat domů 2003

časného i budoucího.¹⁴⁶ Nejedná se tedy jen o oživení, byť jedinečných historických vzpomínek, nýbrž o výpověď víry založenou na bezprostřední osobní zkušenosti a svědectví s živým Bohem, jenž nás dalece přesahují.

LITERATURA

Primární literatura

Česká biblická společnost, et al. *Bible : Písmo Svaté Starého a Nového Zákona / včetně deuterokanonických knih/*. Podle ekumenického vydání z roku 1985. Praha : Zvon, 1991. 1305 s. ISBN 80-7113-009-5.

BIČ, Miloš, et al. *PÍSMO SVATÉ STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA (včetně deuterokanonických knih)*. 2001. Praha : Česká biblická společnost, 2001. s. 1814. ISBN 80-85810-42-5.

Starozákonní překladatelská komise při synodní radě ČESKOBRATRSK0 CÍRKVE EVANGELICKÉ, et al. *Nový překlad Písma svatého STARÝ ZÁKON : Překlad s výkladem / svazek 2 / EXODUS - LEVITICUS*. První vydání. Praha : Kalich, 1975. 455 s. AA 23,84-VA 24,06.

BENEŠ, Jiří. *Desítka : Desatero aneb Deset slov o Bohu a člověku* . První vydání. Praha : Návrat domů, 2008. 218 s. ISBN 978-80-7255-177-4.

HELLER, Jan. *Tři Svědkové*. První. Praha : ISE, edice OIKÚMENÉ, 1995. 195 s. ISBN 80-85241-73-

DIVECKÝ, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. První vydání. Praha : P3K, 2005. 77 s. ISBN 80-903584-3-8, ISBN 80-903587-3-X.

NOSEK , Bedřich; DAMOHORSKÁ , Pavla. *Židovské tradice a zvyky* . První vydání. Praha : Karolinum, 2010. 272 s. ISBN 978-80-246-1518-9.

BENEŠ, Jiří . *Dvanáctka : Úvod do studia Malých Proroků*. První vydání. Praha : Ve spolupráci s SOS vydal Teologický seminář Církve adventistů s. d. , 2006. 311 s. ISBN 80-903827-0-3.

RENDTORFF , Rolf. *Hebrejská bible a dějiny úvod do starozákonní literatury Z německého originálu Das Alte Testament – Eine Einführung : přeložil Jiří Hoblík Vydal Vyšehrad ve druhém vydání 2000* .

¹⁴⁶ „... Hled', předložil jsem ti dnes život a dobro i smrt a zlo....vyvol si tedy život, abys byl živ ty i tvé potomstvo a miloval Hospodina, svého Boha, poslouchal ho a přimkl se k němu.“ (Dt 30,15.19-20)

Druhé vydání. Praha : Neukirchener Verlag des Erziehungsvereins GmbH, Neukirchen – Vluyn 1988, 2000. 376 s. ISBN 80-7021-369-8.

Hagada : Z hebrejského originálu Hagada šel Pesach přeložil vrchní pražský a zemský rabín Efrajim K. Sidon . dotisk prvního vydání. Praha : Sefer s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice , 2007. 135 s. ISBN 80-85924-08

BENEŠ, Jiří. *Nevystižitelný Bůh? : Rozhovory nad Bibli .* První vydání. Praha : Vyšehrad, spol. s.r.o., 2010. 283 s. ISBN 978-80-7429-070-1.

DILLARD, Raymond B.; LONGMAN III. , Tremper. *Úvod do Starého zákona Původně vydáno jako: An Introduction to the Old Testament by Raymond Dillard & Tremper Longman : Přeloženo a vydáno se svolením: Zondervan Publishing House 5300 Patterson Avenue, S. E., Grand Rapids, Michigan, 49530, U.S.A. Překlad: ThDr. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štička.* První vydání. Praha : Návrat domů, 2003. 450 s. ISBN 80-7255-078-0

Sekundární literatura

MOUČKA, Ladislav. *Posvátná Geometrie aneb Zrození Hvězdy : Cesta Pouští - Část druhá.* Praha : Půdorys, 1996. 168 s. ISBN 80-901741-6-7.

STERN, Marc . *Svátky v životě Židů : Z německého originálu Gelebte jüdische Feste* vydaného 1999 přeložila Alena Smutná . První vydání. Praha : Vyšehrad, 2002. 248 s. ISBN 80-7021-551-8.

FILIPI, Pavel. *Pozvání k Naději : Naději kapitoly o Homiletice Hermeneutice a Exegesi .* První vydání. Praha : Kalich, 2006. 264 s. ISBN 80-7017-028-X.

MOUČKA, Ladislav. *SEFER JECIRA (Pražská) : Hledání Dávno Ztraceného Člověka.* První vydání. Praha : Půdorys, rok vydání není uveden 53 s. ISBN 80-900791-0-5.

MOUČKA, Ladislav. *Cesta Pouští Část První .* Praha : Půdorys, rok vydání není uveden. 71 s. ISBN 80-900791-1-3

ROHR, Richard. *Skryté věci Písmo jako spiritualita : Z anglického originálu THINGS HIDDEN, SCRIPTURE AS SPIRITUALITY* vydaného nakladatelstvím St. Anthony Messenger Press, Cincinnati, Ohio přeložil Josef Jelínek . Brno : Cesta, 2009. 238 s. ISBN 978-80-7295-115-4.

Encyklopedie a slovníky

NOVOTNÝ, Adolf . *Biblický Slovník : První Díl*. druhé, zcela přepracované a rozšířené vydání. Praha : Kalich, 1956. 1 405 s.

Biblica - Biblický Atlas – Putování sociálními a historickými realitami biblických zemí – editor profesor Barry J. Beitzel : z anglického originálu Biblica – The Bible Atlas . Copyright © Global Book Publishing Pty Ltd 2006, První vydání. Praha : Fortuna Libri , 2007. 575 s. ISBN 978-80-7321-302-2.

PÍPAL, Blahoslav . *Hebrejsko – český slovník ke Starému zákonu* . Čtvrté vydání. Praha : Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

Encyclopedia Judaica. Israel : Copyright by Keter Publishing House Jerusalem Ltd, 1996. ISBN 965-07-0234-2.

NEWMAN, Jakov; SIVAN, Gavriel. *Judaismus od A do Z z anglického originálu All rights reserved for the Department for Torah Education and Culture in the Diaspora of the World Rohnik Publishers, Something Different, 1992 přeložili Markéta a Dušan Zbavitelovi. : Slovník pojmů a termínů. Dotisk Prvního vydání. Praha : Sefer, s.r.o. , 2009. 289 s. ISBN 80-85924-08-0.*

Elektronické dokumenty

Federace židovských obcí www.fds.cz Židovský kalendář, Pesach

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha číslo 1.

NAŘÍZENÍ HODU BERÁNKA48

Příloha číslo 2.

ŘÁD PRO SLAVNOST BERÁNKA 50

Příloha číslo 3

PESACHOVÝ POŘÁDEK..... 51

Příloha číslo 1.

NAŘÍZENÍ HODU BERÁNKA

Ex 12,1-28

Hospodin přikazuje, aby se lid připravil na slavení velikonoce. Mojžíš to oznamuje izraelským starším.

12 ¹Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi v egyptské zemi: ²"Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců. Bude pro vás prvním měsícem v roce. ³ Vyhlaste celé izraelské pospolitosti: Desátého *dne* tohoto měsíce si každý vezmete beránka podle *svých* rodů, beránka na rodinu. ⁴ Kdyby byla rodina malá a nestačila by na beránka, přibere si souseda, který bydlí nejbližší jeho rodiny, aby *doplnil* počet osob. Podle toho, kolik kdo sní, stanovíte počet na beránka. ⁵ Budete mít beránka bez vady, ročního samce. Vezmete *jej* z ovcí nebo *vezmete* kůzle. ⁶ Budete *jej* opatrovat až do. čtrnáctého dne tohoto měsíce a navečer *jej* celé shromáždění izraelské pospolitosti zabije. ⁷ Pak vezmou trochu krve a natrou ji obě veřeje i nadpraží u domů, " nichž *jej* budou jíst. ⁸ Tu noc budou jíst maso upečené na ohni a *k němu* budou jíst nekvašené chleby s hořkými bylinami. ⁹ Nebudete z něho jíst nic syrového ani uvařeného ve vodě, nýbrž *jen* upečené na ohni s hlavou i s nohami a vnitřnostmi. ¹⁰ Nenecháte z něho nic do rána ^a. Co z něho zůstane do rána, spálíte na ohni. ¹¹ Takto. *jej* budete jíst: Budete mít ^b podkasaný šat ^b, opánky na nohou a hůl v ruce. Sníte *jej* ve chvatu. To budou Hospodinovy velikonoce. ¹² Tu noc projdu egyptskou zemí a všechno prvorozené v egyptské zemi pobiju, od lidí až po dobytek. Všechna egyptská božstva postihnu svými soudy. Já jsem Hospodin. ¹³ Na domech, v nichž budete, budete mít krev na znamení. Když uvidím krev, pomenu vás a nedolehne na vás zhoubný úder, až budu bít egyptskou zemi. ¹⁴ Ten den vám bude *dnem* pamětním, budete *jej* slavit jako slavnost Hospodinovu. Po svých pokoleních *jej* budete slavit. To je provždy *platné* nařízení. ¹⁵ Po sedm dní budete jíst nekvašené chleby. Hned prvního dne odstraníte ze svých domů kvas. Každý, kdo by od prvního do sedmého dne

jedl něco kvašeného, bude z Izraele vyobcován c. ^{16 d} Prvního dne budete mít ^e bohoslužebné shromáždění ^{e d}. I sedmého dne budete mít ^e bohoslužebné shromáždění ^e, V těch *dnech* se nebude konat žádné dílo. Smíte si připravit jen to, co každý ^f potřebuje k jídlu ^f. ¹⁷ Budete dbát na ^r: *ustanovení* o nekvašených chlebech ^g, neboť právě toho dne jsem vyvedl vaše oddíly z egyptské země.^h Budete bedlivě dbát na ^b tento den. To je provždy platné nařízení po všechna vaše pokolení. ¹⁸ Od večera čtrnáctého dne prvního měsíce budete jíst nekvašené chleby až do večera jednadvacátého dne téhož měsíce. ¹⁹ Po sedm dní se nenajde ve vašich domech kvas. Každý, kdo by jedl něco zkvašeného, bude vyobcován ^c z pospolitosti Izraele, ať host či domorodec. ²⁰ Nebudete jíst nic zkvašeného. Ve všech svých obydlích budete jíst nekvašené chleby." ²¹ Mojžíš svolal všechny izraelské starší a řekl jím: "Jděte si vzít kus z bravu podle vašich čeledí a zabijte velikonočního beránka. ²² Potom vezmete svazek yzopu, namočíte jej v ⁱ misce s krví i a pomažete krví z misky nadpraží a obě veřeje. Ať nevychází nikdo z vás až do rána ze dveří svého domu, ²³ Až Hospodin bude procházet *zemí*, aby udeřil na Egypt, uvidí krev na nadpraží a na obou veřejích. Hospodin ty dveře pomine a nedopustí, aby zhoubce vešel do vašeho domu a udeřil na *vás*. ²⁴ Budete dbát na toto ustanovení. To je provždy platné nařízení pro tebe i pro tvoje syny. ²⁵ Až přijdete do země, kterou vám Hospodin dá, jak přislíbil, budete dbát na tuto službu. ²⁶ Až se vás pak vaši synové budou ptát, co pro vás tato služba i znamená, ²⁷ odpovězte: Je to velikonoční obětní hod Hospodinův. On pominul domy Izraelců v Egyptě, když udeřil na Egypt. Naše domy však vysvobodil." Lid padl na kolena a kořil se. ²⁸ Izraelci pak odešli a učinili přesně tak, jak přikázal Hospodin Mojžíšovi a Áronovi.

Příloha číslo 2.

ŘÁD PRO SLAVNOST BERÁNKA

Stanovení náhradního termínu pro ty, kdo se nemohou pro vnější překážky zúčastnit velikonočního hodu beránka v určený čas.

9 ¹Hospodin promluvil k Mojžíšovi na Sínajské poušti v prvním měsíci, druhého roku po jejich vyjití z egyptské země: ²"Ať Izraelci slaví ve stanovený čas hod beránka. ³Budete jej slavit ve stanovený čas čtrnáctého dne tohoto měsíce navečer', budete jej slavit podle všech příslušných nařízení a směrnic." ⁴Ivyzval Mojžíš Izraelce, aby slavili hod beránka. ⁵A slavili hod beránka prvního *měsíce*, čtrnáctého dne toho měsíce navečer, na Sínajské poušti. Izraelci učinili všechno tak, jak Hospodin Mojžíšovi přikázal. ⁶Byli tu však muži, kteří se poskvrnili při mrtvém člověku a nemohli onoho dne hod beránka slavit. Proto předstoupili onoho dne ti muži před Mojžíše - a Árona - ⁷a řekli mu: "My jsme se poskvrnili při mrtvém člověku. Proč máme být vyloučeni a nesmíme přinést dar Hospodinu ve stanovený čas spolu s *ostatními* Izraelci?" ⁸Mojžíš jim odpověděl: "Zůstaňte tu, dokud neuslyším, co vám přikáže Hospodin." ⁹Hospodin dále mluvil k Mojžíšovi: ¹⁰"Mluv k Izraelcům: Když se někdo z vás nebo z vašich *budoucích* pokolení poskvrní při mrtvém anebo bude na daleké cestě, bude také slavit hod beránka Hospodinu. ¹¹Budou jej slavit druhého měsíce čtrnáctého dne navečer. Budou ho jíst s nekvašenými chleby a hořkými bylinami. ¹²Neoponechají z něho nic do rána a nezlámou mu *žádnou* kost. Budou slavit hod beránka podle všech nařízení o něm. ¹³Ale kdo by byl čistý a nebyl na cestě a zanedbá slavení hodu beránka, bude vyobcován ze svého lidu, protože nepřinesl Hospodinu dar ve stanovený čas. Takový člověk ponese *následky* svého hříchu. ¹⁴Host, který s vámi bude pobývat, může slavit hod beránka Hospodinu, ale bude jej slavit podle nařízení o hodu beránka, jak je určeno. Stejně nařízení jako pro vás bude platit i pro hosta a domorodce v zemi."

Příloha číslo 3.

PESACHOVÝ POŘÁDEK

ČTYŘI POHÁRY

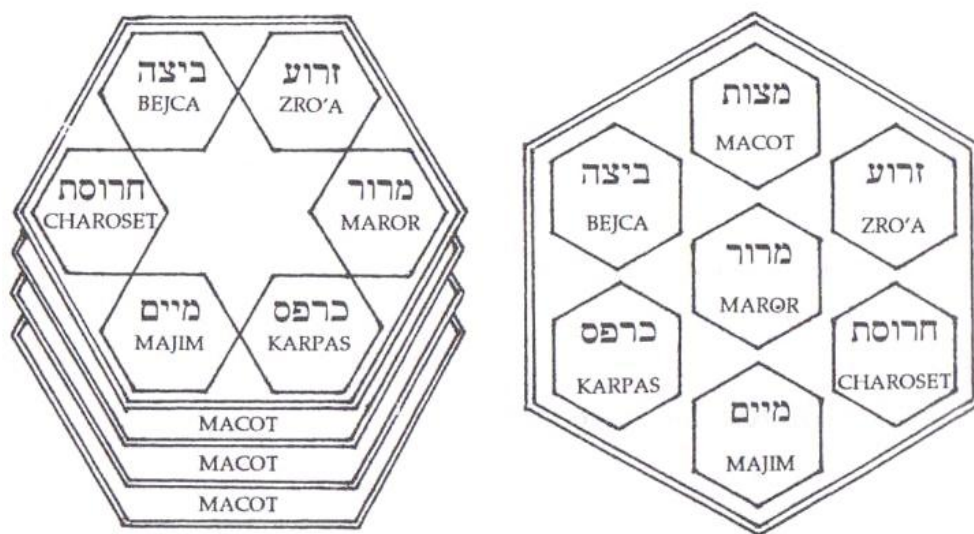
Při každé z obou sederových hostin je náboženskou povinností vypít při čtyřech určených příležitostech po jednom poháru vína. Minimální míra jednoho poháru je přitom rev'i'it, tj. 0,1 litru. Při pití spočíváme pohodlně na levém lokti, jak to bylo ve starověku zvykem při hostinách předních svobodných občanů. Jeden naplněný pohár, určený pro proroka Eliáše, zdobí střed sederového stolu.

SEDER PESACH

(Pesachový pořádek)

SEDEROVÁ MÍSA

Sederový stůl musí být prostřen ještě před setměním. Před hlavou rodiny nebo osobou, která seder povede, je připravena sederová mísa s pěti druhy potravin a miskou slané vody. Tradiční sederová mísa je čtyřpatrová, přičemž do spodních tří pater jsou položeny tři macesy: horní kohen, střední levi a spodní Jisra'el. Misky obsahují karpas (zeleninu, celer, salát popř. petržel), maror (hořkou zeleninu jako křen nebo salát), charoset (maltu z jablek, ořechů a skořice zadělanou vínem), zro'a (upečenou kost se zbytkem masa), bejca (vejce upečené ve skořápce) a zmíněnou slanou vodu, do níž při sederu namáčíme pokrm, místo abychom je jako obvykle solili pevnou solí, jsou pak rozloženy na svrchním tácu. Pokud nevlastníme podobnou mísu, umístíme tři macesy na tác s šesti miskami, každý z nich však musí být oddělen ubrouskem nebo pokrývkou. Podle pesachové hagady pražského Maharala (rabiho }ehudy Livy ben Becalel) mají být misky na svrchním tácu uspořádány následujícím způsobem:

Tomu, kdo musí nebo chce vystačit s jedním tácem, bude vyhovovat uspořádání převzaté do Pražské hagady z luriánské kabaly, kde jsou jednotlivé potraviny uspořádány podle sfirot. Tři macesy umístěné uprostřed nahoře odpovídají třem prvním sférám, pod nimi vpravo a vlevo jsou zro' a a bejca, uprostřed pod nimi je maror, pod ním pak vpravo je umístěn charošet a vlevo karpas a dole uprostřed je křen, chazeret. Sederová mísa odpovídá desáté sféře. Z toho je patrné, že není nutné, aby miska s vodou byla na tácu, a že křen může mít vedle maroru na tácu své vlastní místo. V hagadách je možno se setkat i s jiným pořádkem vyplývajícím z různých názorů a tradic.

RESUMÉ

PESACH – REFLEXE JEHO DUCHOVNÍHO VÝZNAMU

Jiří Sobek

Jedinečnost protkaných velkých biblických příběhů je dána i tím, že prostřednictvím proroků (vidoucích) Bůh „...oznamuje člověku, co má na mysli“ (Am 4,13), abychom se k Bohu poté mohli myšlením i skutky přibližovat a tím ho poznávat. Bůh tak jedná jako spasitel a dává životu smysl i naději. Ustanovení Pesachu a základní vyznání, že „Hospodin je Bůh“ vychází ze zásadní zkušenosti s Boží přítomností Izraele a to s vyvedením jeho lidu z Egypta. Setkáváme se s ním ve vyprávění druhé knihy Mojžíšovy (Exodus). Strhující spád vyprávění vítězného zápasu, spolu se skoro neuvěřitelným dějem (deset neúprosně se stupňujících zhoubných ran) nás vedou k poznání, že pobyt tam není pokládán za samostatnou epochu jen izraelských dějin. Před dopadem nejtvrďší rány („*Všichni prvorození v egyptské zemi zemřou* Ex 11,5), je do textu popisu egyptských pohrom vloženo Hospodinovo ustanovení hodu beránka, velikonočního beránka (Pesach, Ex 12,1-28). Beránkovou krví poznamenány veřeje dveří, osvědčují zjevnou příklonnost k Hospodinu a pozdějšímu ustanovení řádu, vedoucímu ke spáse a životu věčnému. Celkový význam vysvobození (vyjítí) z hrobu nabývá plnosti Božího zjevení v osobě Ježíše Krista.

Při poslední večeři, jež je uváděna jako hod Pesachu, se vysvětluje spasitelský význam Ježíšovy smrti. Ježíš Kristus svým tělem na kříži „roztíná“ smlouvu novou s novou reinterpretací svátku Pesach a s přiblížením Království Božího. Svou obětí na Golgotě spojil opět nebe se zemí a umožnil nalézt cestu zpět. Spojení s Bohem dává člověku neobyčejnou moc, přemáhat zlo, láskou. Přijměme nabídnutou „normu“ moudrosti s hlubokým uvědoměním si, že Bůh je realitou, před smutným údělem nenaplnění života a vzdejme tím poděkování za to, že Beránek po tisíce let marně neumíral.

SUMMARY

PESACH – REFLECTION OF HIS SPIRITUAL IMPACT

Jiří Sobek

The interwoven great biblical stories are unique also because the Lord God through his prophets „...*reveals his thoughts to mankind*“ (AM 4:13), so we can come nearer to him by our thinking and acts and come to know him better. The God acts like a redeemer and gives our lives sense and hope. The establishment of Pesach and basic statement „The Lord is God“ originate from a crucial experience of the God's presence in Israel and bringing out his people from Egypt. It is evident in the narration in Exodus book. An impressive narration of a triumphal struggle plus almost unbelievable plot (ten inexorably increasing calamities) reveal the knowledge that the stay is not only a single part of the history of Israel. Before the worst plague („*All the firstborn sons will die in every family in Egypt.*“ Ex 11:5) the Lord gives his instructions about the Passover, the Paschal lamb, (Ex 12:1-28) along with the description of all calamities in Egypt. The lamb's blood on doorposts served as a sign of an inclination to the Lord and the later establishment of an order leading to a salvation and an eternal life. The freeing (coming out) from a sepulchre generally means the God's revelation personified by Jesus Christ. The redeemer's meaning of a death of Jesus is described during the last supper, the feast of the Passover. Jesus Christ by his body on the cross „splits“ a new agreement including a new interpretation of the Passover and approaching a kingdom of God. His sacrifice on Golgota connects heavens and earth again and makes the way back possible. The connection with God gives man an unusual power to overcome evil with love. Let's choose an offered „standard“ of wisdom with a deep consciousness that God

is a reality to a sad destiny of unfulfilled life, and let's offer thanks for the Lamb has not been dying in vain for thousand years.